

Opera
VOOR
Vlaanderen
OV

MATHIS DER MALER

libretto van de componist

paul hindemith

02431

MATHIS, DE SCHILDER

PAUL HINDEMITH

Opera in zeven taferelen

Libretto van de komponist in het nederlands vertaald door
Alfons GORIS.

- ALBRECHT VON BRANDENBURG, kardinaal, aartsbisschop van Mainz
 - MATHIS, schilder in zijn dienst
 - LORENZ VON POMMERSFELDEN, deken van het domkapittel van Mainz
 - WOLFGANG CAPITO, raadsheer van de kardinaal
 - RIEDINGER, een rijke burger uit Mainz
 - HANS SCHWALB, leider van de opstandige boeren
 - BALJUW VAN WALDBURG, bevelhebber van de alliantie
 - SYLVESTER VON SCHAUMBERG, één van zijn officieren
 - URSULA, dochter van Riedinger
 - REGINA, dochter van Schwalb
 - GRAVIN HELFENSTEIN
- De speelman van de graaf.

.....

VOORSPEL : Engelenconcert

EERSTE TAFEREEL

Binnenkoer van het Antonianenklooster aan de Main. Einde mei, midden volle zon. De kloostergebouwen op de achtergrond, met een grote poort die uitgeeft op de straat. Links een veelkleurige bloementuin, en rechts een fontein ervoor, waarvan het water in een uitgeholde boomstam loopt. Wasgoed op de tuinhaag. Aan de rechterkant een overdekte gang. Daar staat Mathis te werken, een muurschildering. Naast hem een tafel, vol met verf-potten, kroezen en flessen. Ook nog wat bonte lappen en een boord.

EERSTE TONEEL

(Een beetje moe van de warme middagzon, legt Mathis zijn schildersgereedschap opzij en maakt met een doek zijn penselen schoon)

MATHIS : ZONNIG LAND. ZACHTE AANDRANG
VAN ZOMER, DIE AL OP KOMST IS. OPWINDEND
EN BEDWELMEND TEGELIJK. ALS VANZELF ONTSTAAN
PLANNEN EN DADEN, HAAST ALS IN JE JEUGD.
WAAR ANDERS DOFFE SCHADUWEN HANGEN,
BAADT OM JE HEEN AL WAT IS, IN HET LICHT.
(Hij rekt zich uit in de warme zon)
IS DAT NIET DE LENTE : IN HET EEUWIG ONTKIEMEN
EEN VOORGEVOEL TE BELEVEN VAN HET PIJNLIJK
ALTIJD WEER STERVEN.
HOE KAN
IK, NAUW VERBONDEN MET AL WAT GROEIT,
TOEGEVEN AAN DIE ZACHTE ROEP,
ALS DE PIJN VAN DE TWIJFEL DAG AAN DAG
WEER NIEUWE WONDEN IN ME OPENRIJLT ?
HEB JIJ GEDAAN, WAT GOD VAN JE VROEG ?
SCHEPPEN EN IETS UITBEELDEN, IS DAT GENOEG ?
DOE JE 'T NIET GEWOON UIT EIGENBELANG ?
{Hij gaat zitten bij de bloemenhaag}
VERKNOEI DEZE STRALENDE DAG NIET
MET SOMBER GEPIEKER ! OBSERVEER OOTMOEDIG
WAT EEN OGENBLIK LICHT JE GEEFT. DIT JAAR
GING VEEL TE VLUIG VOORBIJ.
(Het middagklokje klept. Men hoort het koor van de broeders Antonianen)

KOOR : MACHTIGE HEERSER, WARE GOD, DIE DE LOOP VAN DE DINGEN REGELT
GIJ ONSTRAALT DE MORGEN MET GLANS EN DE MIDDAG ZET GIJ IN
VUUR.

MATHIS : (bekijkt dromerig zijn schilderwerk tijdens het koor)
VIZIÖENEN, DIE IK HIER IN VORMEN GEVAT HEB,
GLOEIEN ZACHT DEZE ZONNIGE DAG TEGEMOET.
ZE SPREKEN MET ELKAAR. HUN STIL GEFLUISTER
TRILT IN HET LICHT.

KOOR : DOOF DE VLAMMEN VAN DE STRIJD, BLUS DE HITTE VAN HET KWAAD,
MAAK DE LICHAMEN GEZOND EN GEEF DE HARTEN WARE VREDE.

MATHIS : BLEEF ER MAAR IETS OVER VAN
DIE BLOET IN MIJ, NU IK TERUG MOET. MIJN TIJD IS OM.

KOOR : BESCHERM ONS, ALLERHEILIGSTE VADER, EN VADERS ENIG GENOOT,
DIE MET DE HEILIGE GEEST, HEERST IN ALLE EEUWIGHEID.

TWEEDE TONEEL

(De poort van het erf wordt opengegooid. Schwalb stormt binnen,
opgejaagd, gewond aan zijn hoofd. Hij beukt op de huisdeur.
Vlak na hem komt Regina)

SCHWALB : DOET OPEN I HELPT ONS I TOONT HET MEELIJ
DAT JULLIE BEWEREN TE HEBBEN. GEEFT EEN STUK BROOD.
(Hij stuikt op de drempel in mekaar)

MATHIS : (gaat naar hem toe)
WAT GEBEURT ER HIER ?

REGINA : (helpt haar vader)
WIL JE NOG VER ?
JE VERLIEST TE VEEL BLOED, LATEN WE HIER BLIJVEN.
JE VALT IN ZWIJM. ZE SLAAN ONS DOOD,
ALS ZE ONS TE PAKKEN KRIJGEN.
(Broeders komen uit het huis)

MATHIS : (tracht Schwalb te helpen en geeft de broeders instructies)
HAAL EEN DOEK
EN ZALF. VLUG !
(Hij valt in zwijm. De broeders leggen hem op een bank in
de achtergrond en verzorgen hem)

REGINA : (snel hem tegemoet)
WAT IS ER MET HEM GEBEURD ?

MATHIS : (leidt haar naar voren)
HIJ MOET RUSTEN GEWOON. LAAT HEM DOEN.

REGINA : HET IS TE VEEL. DE ELLENDE TE GROOT.

MATHIS : VANWAAR
KOMEN JULLIE, ZEG ? WIE ZIJN JULLIE ?
JE KLAREN HANGEN VOL STOF EN SLIJK.

REGINA : DE HITTE, DE LANGE REIS. MAG IK ME
WAT WASSEN AAN DE FONTEIN ?

MATHIS : (wil haar helpen, haalt een doek van de haag)
WIL JE WAT
RUSTEN EN ETEN ? IK HAAL JE -

REGINA : LAAT MAAR, NU NIET.

MATHIS : DENK NIET DE HELE TIJD
AAN JE ELLENDE. VERGEET.

REGINA : U BENT VRIENDELIJK.
(zingt mat voor zich uit, terwijl ze zich wast)
"EEN MEISJE WILDE BADEN GAAN,
AL BIJ EEN KOELE BRON.
EEN SNEEUWMIT HEMDJE HAD ZIJ AAN,
DAT GLANSDE IN DE ZON."
(Haar ogen schieten vol tranen)

MATHIS : (leidt haar gedachten af)
MOOI ZING JIJ !

REGINA : (vat weer moed)
U MOEST ME ANDERS EENS HOREN !
VANDAAG GAAT HET NIET.

MATHIS : PROBEER HET DAN NOG EEN KEER.

REGINA : ZACHTJES, DAT WE VADER NIET STOREN.
"EN TOEN KWAM ER EEN RIDDER AAN
BIJ HET MEISJE AAN DE BRON.
LIEFJE, WILLEN WE RIJDEN GAAN
AL IN DE HELDERE ZON ?"

MATHIS : KIKK 'NS, HET KLINKT AL BETER.

REGINA : "DE RIDDER GAF HAAR EEN ZIJDEN LINT,
BESTIKT MET ROZEN ROOD."
HAD IK HIER NU MAAR EEN LINT
OM MIJN HAAR OP TE BINDEN. DAN ZOULD U ZIEN,
HOE MOOI IK BEN.

MATHIS : WACHT, DAAR
WEET IK WEL RAAD OP.
(Hij neemt een kleurig lint van zijn tafel)
ZOU JE DIT WILLEN
DRAGEN ? DENK JE, DAT HET JE STAAT ?

REGINA : ZO ZACHT ! ZO MOOI ! KRIJG IK HET ECHT ?
NIEMAND HEEFT ER EEN MOOIER. DANK U.

MATHIS : LAAT MAAR.
IK BEN BLIJ, ALS JE 'T FIJN VINDT.
(Ze bindt het lint om en spiegelt zich in het water van de
fontein.)

REGINA : KIKK EENS, BEN IK NIET BEELDIG NU ?

MATHIS : O ! VEEL MOOIER DAN HET KONINGSKIND,
DAT HET VROEGER DROEG.

REGINA : FREEG U ZELF DAT LINT

VAN EEN KONINGSKIND ?

MATHIS : (wat verlegen)

NEE -

NEE - IK KREEG HET - HET WOEF AAN MET DE WIND -
EEN SCHIP BRACHT HET MEE UIT
WEST-INDIE. DAAR MOET HET PARADIJS ZIJN.
DE ZON SCHIJNT ER EEUWIG. DE BLAREN VALLEN ER NOOIT
VAN DE BOMEN. DE MENSEN, MET HUN BRUINE HUID,
WORDEN ER DOOR GEEN WINTER GEPLAAGD. HEB JE
ER NOOIT VAN GEHOORD ?

REGINA : NIEMAND HEEFT MIJ OOIT VERTELD,
DAT ER IETS ANDERS BESTAAT DAN HET VELD,
DE BERGEN, HET WOOD EN DE RIVIEREN, DIE IK GEZIEN HEB.
IK KEN ALLEEN HET LAND, WAAR IK ALS KIND GESPEELD HEB,
TOEN MIJN MOEDER NOG LEEFDE, WAAR IK MET MIJN VADER
DOORHEEN GETROKKEN BEN JARENLANG ;
WAAR DE OORLOG VRESELIJK
WOEDT ; WAAR WE NU VERSLAGEN
IN RONDDOLEN. WE VINDEN NAUWELIJKS RUST ;
VUILIGHEID, HONGER, ELLENDE EN WORDEN TREKKEN
ALS TROUWE BEGELEIDERS MET ONS MEE.
(Schwalb is tijdens de laatste woorden weer bijgekomen.
Hij springt recht en loopt vlug naar Mathis en Regina toe.
De broeders gaan het huis binnen.)

SCHWALB : WAAROVER PRAAT JIJ DAAR ? GA HET HUIS BINNEN.
DAT ZE JE ETEN GEVEN.
(Regina gaat het huis binnen)
ZE PRAAT VEEL.
DE DAGEN ZIJN LANG.

MATHIS : JIJ ZOU BEST
BLIJVEN LIGGEN.

SCHWALB : (blijft staan voor de schilderijen van Mathis)
HEB DAAR GEEN ZORG OVER. IK VOEL
ME GOED. DE FLAUWTE IS VOORBIJ.
(doet verbaasd)
NEE, NIET MOGELIJK !
SCHILDEREN, BESTAAT DAT NOG !

MATHIS : IS DAT ZONDE ?

SCHWALB : MISSCHIE WEL. NU ER ZO VELE HANDEN
NODIG ZIJN, OM DE WERELD TE VERBETEREN.

MATHIS : (met een glimlach)
HERBEN MURMGESLAGEN HERSENEN
OOIT BETERSCHAP GEBRACHT ?

SCHWALB : EERDER
DAN JOUW GESCHILDERDE HEILIGEN.

MATHIS : JOU ZAL

ZO'N SCHILDERIJ WEL NIET BEKEREN. HOE Zouden
DE KUNSTEN JOU DEN ZORG ZIJN ? ZE WONEN DICHTER
BIJ GOD EN LUISTEREN NAAR HUN EIGEN WETTEN.

SCHWALB : DAAROM

BETEKENEN ZE NIETS VOOR DE GEWONE MENS.
DE WERELD IS IN OPROER, DE BOER IS OP DE DOOL.
IEDEREEN PAKT VAST, WAT HIJ KRIJGEN KAN.
DENK AAN JE EIGEN VEL. ELKE SLAG,
DIE DE BOER PIJN DOET, TREPT OOK JOU.
EN SLAGEN VALLEN ER GENOEG. HIJ DIENT ZIJN HEREN DAG
EN NACHT. ZE LOPEN ZIJN VELDEN PLAT,
ZE STELEN ZIJN VEE, TOL EN BELASTINGEN
ZUIGEN HEM UIT, VRESELIJK WORDT HIJ GETEISTERD.
GELIJK HEEFT ALLEEN DE RIJKE. IEDEREEN MAG DE ARME BLOED
UITZUIGEN. ALS HIJ MAAR ALTIJD OPNIEUW
DE PENS VAN VORSTEN EN PAPAN
VOLSTOPT TOT EIRSTENS TOE.
MAAR DAT IS NU GEDAAN. DE BOER KOMT IN OPSTAND,
WERPT ZIJN JUK AF. DOOR ZWABEN ZIJN WE GETROKKEN,
IN EEN ONONDEREROKEN TRIOMF, TOT DE VIJAND ONS VERSLORG.
EEN KEER SLECHTS. MAAR ONZE ZEGETOCHT
IS NIET GESTUIT. HET AANGOLVEND BOERENLEGER
BEREIKT WURZBURG. WE HEBBEN MENSEN GENOEG.
MAAR WE HEBBEN GEEN LEIDERS, GEEN GELD VOOR DE OORLOG.
HET LEGER VAN DE ALLIANTIE NADERT. ALS HET OVERWINT,
DAN IS DE BOER VOOR GOED VERLOREN. DAT
KAN JOU NIET SCHELEN. ALS ALLES VERGAAT,
DAN STA JIJ NOG JE BEELDEN TE SCHILDEREN,
WAAR NIEMAND NAAR KIJKT.
HEB JIJ GEDAAN, WAT GOD VAN JE VROEG ?
SCHEPPEN EN VERBEELDEN IS DAT GENOEG ?
DOE JE 'T NIET GEWOON UIT EIGENBELANG ?

MATHIS : WAAROM RIJT JE NAUWELIJKS GEHEELDE WONDEN OPEN ? IK WIL
TOCH ALLEEN MAAR HELPEN. NEMEN ZE
MIJN WERK NIET VOOR LIEF ? IK ZWOEG
IN EENZAAMHEID, ZOEK NAAR GELIJKENIS EN ONTRAADSELING.
WAT KAN IK ANDERS DOEN ? WAT MOET IK DOEN, IN UITERSTE NOOD
WAAR IS DE VOEDINGSBODEM VOOR HET SCHEPPEN, HET GROEIEN EN
RIJPEN ?

BEIDEN : WAT AAN DAADKRACHT IN JE OPBLOEIT,
GEDIJT STECHT IN GODS ZON,
ALS JE ZUIGENDE WORTELS RE IKEN TOT DIEP
IN DE OERECHE GROND VAN JE VOLK.

DERDE TONEEL

(Regina rent het huis uit, naar Schwalb toe)

REGINA : EEN STOPWOLK IN DE LUCHT, PAARDENGETRAPPEL ; VADER, ZE KOMEN

SCHWALB : (woedend)
VERDOND ! WIE HEEFT ONS VERRADEN ?

REGINA : WE MOETEN VOORT.

SCHWALB : HOEZO ? ZE HALEN ONS DADELJK IN
EN MAKEN ONS AF.

REGINA : HOE GERAKEN WE HIER WEG ?

SCHWALB : (tot Mathis)
VLUIG ! VERBERG ONS HIER !

MATHIS : DE RUITERS
ZULLEN JE VINDEN. JULLIE MOETEN GAAN. HIERLANGS, KOM.
(Hij opent de tuinpoort)
NEEMT MIJN PAARD. HARD DOORRIJDEN.

SCHWALB : (drukt hem de hand)
GOD ZEGEN JE,
VOOR AL WAT JE DOET VOOR ONS EN DE BOEREN.

MATHIS : IK DOE MEER !
ZO VEEL IK KAN. ALLES !

SCHWALB : (terwijl hij weggaat)
WANNEER ZIE IK JE WEER ?

MATHIS : HEEL GAUW, REKEN OP MIJ !
(Allen af langs de tuin)

VIERDE TONEEL

(Paardengetrappel. Sylvester von Schaumberg op, met enkele ruiters.
Zij stijgen van hun paard af voor de poort, komen vluig het erf op
en kloppen op de deur. De broeders komen naar buiten)

SYLVESTER : ERUIT, ZWARTROKKEN, UIT JULLIE NESTEN !
VOOR JULLIE HAD IK MIJN REIS NAAR MAINZ
ZEKER NIET ONDERBROKEN, MAAR VAN MENSEN
OP HET VELD KWAM IK AAN DE WEEET, DAT
DE VLUCHTENDE SCHWALB HIER VERBORGEN ZIT. ANDERS
HAD IK ME DIE OMWEG BESPAARD. WAAR HEBBEN JULLIE
HEM WEGCESTOPT ? VOOR DE DAG ERMEE ! DE PEST
OVER JULLIE, ALS JE HEM VERBORGEN HOUDT !

BROEDERS : (angstig)
WE HEBBEN ZIJN WONDEN VERBONDEN,
WE VERZORGDEN HEM EN ZIJN KIND. WIJ WISTEN NIET,
WIE HIJ WAS.

SYLVESTER : DOORZOEK HET NEST !

BROEDERS : HIJ IS NIET MEER HIER.

SYLVESTER : NIET MEER HIER ?
JULLIE HIELPEN HEM VLUCHTEN. BEPECHT OP STAANDE VOET
DIE VERRADERS ! NEEMT ZE GEVANGEN !

MATHIS : (Lreedt naar voren)
LAAT ZE GAAN. IK HEB SCHWALB
MIJN PAARD GEGEVEN OM TE VLUCHTEN. ZIJ WETEN VAN NIETS.

SYLVESTER : WIE IS DAT ?

MATHIS : MATHIS, SCHILDER VAN DE KARDINAAL.

SYLVESTER : EEN TROUWE ONDERDAAN, DIE DE VIJAND
HELPT ONTSNAPPEN ! WAT JOUW HEER DAAROVER DENKT,
ZULLEN WE NOG ZIEN.

MATHIS : KLAAG ME BIJ HEM AAN. HIJ ZAL MIJ
BERECHTEN. JULLIE VINDEN MIJ IN MAINZ. BINNEN
TWEË DAGEN BEN IK DAAR.

SYLVESTER : DE KARDINAAL ZAL WEL WETEN
WAT HIJ MET LIEDEN VAN JOUW SLAG MOET DOEN.
TE PAARD ! VOORUIT !

DOEK

TWEDE TAFEREEL

Zaal in de Martinusburcht te Mainz. Men wacht op Aartsbisschop Albrecht, die terugkeert van een reis. Burgers van Mainz met hun vrouwen. Geestelijken, studenten, dienaars. Aan de ene kant van het toneel een groep pausgezinde burgers, onder hen Pommersfelden. Aan de andere kant Lutheranen met Capito. De studenten in het midden, de vrouwen op de achtergrond. Riedinger tussen de Lutheranen. Ursula in zijn nabijheid.

EERSTE TONEEL

PAUSGEZINDE BURGERS : HET VOLK GEVEN ZE VALSE LEERSTELLINGEN TE SLIKKEN. ZE VRETEN HET ALLEMAAL. HOE KAN HET ANDERS, ALS DE VORST ZICH ZELDEN LAAT ZIEN !

POMMERSFELDEN : IK HEB BEVELEN UIT ROME.
HEBTMAAR GEDULD. DE KETTERIJ WORDT GRONDIG UITGEROEID.

LUTHERSE BURGERS : HOE ZE TE KEER GAAN. ARGLISTIG
KRONKELEN ZIJ, MAAR NIEMAND HEEFT ZE OOI
GEZIEN IN EEN OPEN GEVECHT.

CAPITO : STIL NU !
JULLIE BEDERVEN ALLES. HEBT VERTROUWEN IN DE KARDINAAL.
LAAT DE TIJD EN WIJZE KOPPEN HUN WERK DOEN. .

HUMANISTISCHE STUDENTEN : IEDEREEN PLOETERT IN HET EIGEN MOERAS.
ZIJ ZIEN NIET, WAT ER BOVEN HUN HOOFDEN
GEBEURT.
(tot de pausgezinden)
DE UILEN SCHUWEN HET LICHT.
DAAROM HEBBEN JULLIE HUTTEN UIT MAINZ VER-
DREVEN.
(tot de Lutherse)
JULLIE VERWACHTEN STEUN VAN DE VORST ?
NIET EEN VAN JULLIE HOEFT OP HEM TE REKENEN.
UIT DE VRIJE GEEST VAN ANTIETJE WIJSHEID ZAL
HIER EEN GELOUTERD RIJK ONTSTAAN.

PAUSGEZINDEN : BEGINT MAAR MET DE SCHOONMAAK.
WIJ WETEN WAAR DE VUILIGHEID LIGT.

LUTHERSEN : JA, DAT WEET NIEMAND BETER DAN JULLIE.

STUDENTEN : SLEUR JE VIJAND MAAR
DOOR JE EIGEN VUIL, DAN ZIJN JULLIE QUITTE.

PAUSGEZINDEN : LOOPT
HET UITSCHOT VAN ALLE SLAG VRIJ ROND VANDAAN ?

LUTHERSEN : TERWIJL ZE JULLIE
TOCH MOESTEN OPSLUITEN !

STUDENTEN : ER WORDT MET SCHERP GESCHOTEN.
HIER DE MOTTEN, DAAR DE STOPFIGE JANBOEL. WIE KAN
ER AFZIJDIG BIJ BLIJVEN ?
(Een handgemeen)

CAPITO : (wil ze kalmeren)
HET TOPPUNT VAN ONVERSTAND !

VROUWEN : MET KAM EN BORSTEL HEBBEN WE ZE EINDELIJK NETJES GEKRAAGD
HOE TAKELN JULLIE ZICH TOE ! WE ZOUDEN ONS MOETEN SCHAMEN
OVER HET MANNENVOLK. DAT WIL ALTIJD MAAR VECHTEN. WAT BE-
TOESTAND, OM DE KARDINAAL TE ONTVANGEN !

PAUSGEZINDEN : VOOR HUN LIJF EEN PAK
SLAAG. VOOR HUN GEEST HET MISPRIJZEN VAN ALWIE RECH-
GEAARD IS.
DAN KRIJGEN ZE, WAT ZE ZO NODE WILLEN :
GENADE IN HAAR BEIDE GEDAANTEN.

POMMESPELDEN : (handenwringend)
MET EEN VECHTPARTIJ
DE VORST ONTVANGEN.

LUTHERSEN : (uitermate vertoornd)
STUURT JULLIE BUIT
GERUST NAAR ROME. DE HEILIGE VADER
ZAL BLIJ ZIJN MET ZIJN PIETERSPENNING.

STUDENTEN : (eveneens)
HET IS DUIDELIJK
DAT DE HEROISCHE GEEST VAN DE OUDHEID
OOK VANDAAG NOG DE MIEZERIGE DOMHEID
OVERWINT.

CAPITO : ONZE VORST, DE KARDINAAL ! MAAK PLAATS !

TWEDE TONEEL

(Kardinaal Albrecht met zijn gevolg. Voor hem uit wordt een doop-
kist gedragen, die overdekt is met gewaden van brokaat. Als hij
ziet hoe de mannen nog net uiteenstuiven, glimlacht hij haast
onmerkbaar.)

ALBRECHT : NA DE HERRIE OP VELE PLAATSEN, HET MOORDGESCHREI, DE VEE-
PARTIEN, ONTVANGT DE EENDRACHT VAN VREEDZAME BURGERS MIJ-
IN MIJN GELIEFDE MAINZ.
DAT JULLIE HIER VERENIGD ZIJN, VERHEUGT MIJ. MIJN LIEFDE
JULLIE VERGEZELLEN.

ALLEN : (daigen)
EERBIEDIG BEGROET DE STAD HAAR VOERT NA ZO LANGE AFWEZIGHEID.
(zegent hen)

ALBRECHT : AL KAN IK NIET ALTIJD BIJ JULLIE ZIJN, TOCH DENK IK ER
VOORTDUREND AAN DE ROEM VAN DE STAD TE VERHOGEN. ALMAT DE
MENSELIJKE GEEST AAN ADEL VOORTBRENGT IN WOORD EN DAAD
MOET HIER VERENIGD ZIJN. EEN DUTS ROME AAN DE RIJN.
AANVAARDT DIT GESCHENK ALS PAND VOOR MIJN WOORD.
KNIELT NEER.
(Allen doen het)
HET IS HET LICHAAM VAN DE HEILIGE MAARTEN,
PATROON VAN ONZE KATHEDRAAL.

LUTHERSEN : (terzijde)
IEDER MENS HEEFT TEN HOOGSTE
EEN LICHAAM. VAN DEZE HIER KENNEN WE DRIE LIJKEN.

CAPITO : (idem)
ALSOF WE NIETS ANDERS NODIG HADDEN DAN EEN DODE HEILIGE !

PAUSGEZINDEN : (idem)
EEN WAARSCHUWING VOOR DIE ANDERE MAARTEN.

POMMERSFELDEN : (idem)
NIEMAND EERT HEILIGEN MEER DAN IK. MAAR WIE BRENGT
HET GELD OP, OM ZE TE BETALEN ?

ALBRECHT : MIJ MOGE HIJ ERTOE AANSPOREN, HEIL EN TEGENSPOED
TE DELEN MET MIJN LAND. JULLIE MOGE HIJ
TOT VOORBEELD STREKKEN IN GELOFSKRACHT, IN HET NASTREVEN
VAN HOGERE WAARDEN.

POMMERSFELDEN : OM DE KETTERIJ UIT TE ROBIEN.

LUTHERSEN : LUTHER TE STEUNEN.

PAUSGEZINDEN : DE WONDEN VAN DE KERK TE HELEN.

STUDENTEN : DE HEERSCHAPPIJ VAN DE REDE NA TE STREVEN.

ALBRECHT : IN DE DOMKERK WORDE
HET HEILIGDOM TENTOONGESTELD. WIE HET EER
BEWIJST, MOGE VERGEVING ONTVANGEN VAN VELE ZONDEN.

(De relikwie wordt buitengedragen. De zaal loopt langzaam leeg. Enkele
bevoorrechte burgers worden door Albrecht afzonderlijk begroet en gaan
dan ook weg. Uiteindelijk blijven, behalve Capito en Pommerfelden,
alleen nog Riedinger en Ursula achter. Albrecht treedt hen blij toe-
mont.)

DERDE TONNEL

ALBRECHT : JE VOELT DE ZEGEN, DIE OP JULLIE LAND HIER RUST. ZO BIJ
IS MEN NIET OVERAL.

(Hij reikt Ursula zijn handen)
EN IN JOU, URSULA, OPENBAART ZICH HET WEZEN
VAN DIT VOLK : WIJSHEID EN GRATIE.

URSULA : DIE ONVERDIENDE LOF BRENGT ME ZO IN DE WAR,
DAT IK MIJN WELKOMSVERSJE VERGETEN BEN.

ALBRECHT : (schertsend)
MAAK ER DAN EEN NIEUW. DE KUNSTEN HEBBEN
VOOR JOU GEEN GEHEIMEN.

URSULA : MIJN SCHAMELE KENNIS ZEGT, WAT IEDEREEN DENKT :
ALLEEN ZIJN DOET PIJN.
(Mathis komt op en buigt. Ursula ziet hem eerst)
EEN JAAR LANG LEEFDEN
WE VER VAN ALLES, WAT ONS LIEF IS.

ALBRECHT : (heeft Mathis gezien, ontvangt hem hartelijk en brengt
hem bij de anderen)

JIJ HEBT MIJN HART
VEROVERD, MAAR GEEF IEMAND, DIE MEER VERDIENSTEN HEEFT,
WAT HEM TOEKOMT ! KIJK, MATHIS IS STIPT OP TIJD
VOOR ZIJN WERK. EEN JAAR RUST KREEG HIJ VAN MIJ, MAAR IK
WEEET WAT RUST VOOR HEM BETEKENT : DAN STAAT HEM VERDER
NIETS IN DE WEG, EN MET DUBBEL ZOVEEL VLIJFT VOLTOOIT
HIJ ZIJN WERK,
TERWIJL IK DE KUNST MET MOEITE SCHAMELE DIENSTEN
BEWIJS.

(Hij gaat met Riedinger naar de andere kant van het toonnel.
Mathis staat bij Ursula. Zij is in de war. Hij neemt de
hand vast.)

MATHIS : ONTVANG JIJ ALWIE HIER AANKOMT EVEN HARTELIJK ?

URSULA : IK BEN HEM DANKBAAR. ALS HIJ NIET NAAR HUIS GEKOMEN WAS,
DAN KEERDE JIJ VAN JE LEVEN NIET MEER WEER.

ALBRECHT : WAT ZOU IK NIET DOEN, OM DE KUNST TE EREN !

MATHIS : AANHOUDEND WERD IK WEG- EN WEERGESLINGERD TUSSEN DOEL EN
ZIJN, MAAR NU VOEL IK MIJN GRENZELOZE DRANG NAAR JE WEER ALS
VERNIEUWD EN 'T IS ALSOF WE PAS GISTEREN VAN ELKAAR AFSCHIED
NAMEN.

ALBRECHT : IK VOND ER ALTIJD DE MIDDELEN VOOR, MAAR NU
WORDT HET ERG MOEILIK OM HIEUWE TE VINDEN.

MATHIS : ELKE ADENTOGHT BRENGT ME DICHTER BIJ JOU.

RIEDINGER : GEBRUIK DE STERKTE VAN UW BURGERS IN UW ZWAKHEID.

URSULA : JE BENT HIER TE PLOTS, VERTROUWD EN TOCH ZO VREEMD,
OP DIT OGENBLIK.

RIEDINGER : MET WAT IK HER ZAL IK GRAAG HELPEN, WAAR IK MAAR VAN.

ALBRECHT : DAT AANBOD IS MIJ WELKOM. DIE GROTE ATTENTIE VAN MIJN
VRIENDEN DOET ME GOED. NAAR MIJN BESTE VERMOGEN MOET
ZOIETS BELOOND WORDEN.

MATHIS : PAS TOEN IK JOU ZAG, WAS IK ECHT WEER TERUG.

URSULA : WIE VERSCHIJNT HIER NU, EEN OUDE VRIEND
OF EEN NIEUWE MAN ?

MATHIS : EEN NIEUWE VRIEND.

RIEDINGER : MOGEN WIJ ZEGGEN, WAT ONS BEKLEMT ?
VERONTWAARDIGD HOREN DE BURGERS, DAT ZIJ EEN
BRANDSTAPEL MOETEN AANLEGGEN. EEN STAD, DIE
ZICH ALTIJD ONDERSCHIEDEN HEEFT DOOR HAAR VRIJHEID VAN
DENKEN
ZOU BOEKEN VERBRANDEN ! MEN NOEMT DIE BOEKEN KETTERS,
MAAR ZE
ZIJN EVEN GODVRUCHTIG, ALS IEDER ANDER VROOM GESCHRIFT.

ALBRECHT : (woedend)
HOE DURVEN ZE !
WIE BEVEELT ZOIETS ?

POMMERSFELDEN : DE GEZANT UIT ROME.

ALBRECHT : (vastbesloten)
DAAR KOMT NIETS VAN.

RIEDINGER : BESLISTEN ALLE VORSTEN ZO, DAN
WAREN WE GAUW VAN DE TWEESPALT VERLOST. AANVAARD
ONZE DIEPSTE DANK.
(Albrecht laat Riedinger en Ursula gaan. Capito, Pommers-
felden en Mathis blijven)

VIERDE TONEEL

POMMERSFELDEN : (nadrukkelijk tot Albrecht)
ROME
HEEFT U VAAK DE VRIJHEDEN VERGEVEN, DIE U ZICH VER-
OORLOOFDE. MAAR NOOIT KAN HET ONGEHOORZAAMHEID DULDEN.
DE BOEKEN MOETEN BRANDEN.

ALBRECHT : IK VAN NIET ZONDIGEN TEGEN DE GEEST.

POMMERSFELDEN : ER IS
MAAR EEN GEEST : DIE VAN GEHOORZAAMHEID. EEN PRIESTER
DIE ZICH VERZET, MOET AFVALLIG WORDEN.

ALBRECHT : (nijdig)
VERBRANDT DAN TEGEN MIJN WIL EN BETER WETEN IN
DE BOEKEN.
(Pommersfelden reikt hem een dekreet aan ter ondertekening)
Albrecht ondertekent het en wendt zich tot Mathis)

LATEN WE 'T OVER AANGENAMERE
DINGEN HEBBEN. VOOR HET NIEUWE HEILIGDOM
MOET ER EEN SCHRIJN KOMEN. NEEM DE PRACHTIGSTE,
DUURSTE STOFFEN, DIE JE VINDT. MAAK IETS BOVENAARDS, ZOALS
DE VROME ZIELEN NIET WETEN, WAT HEN IN
VERVOERING BRENGT : DE VOORSpraak VAN DE HEILIGE
OF JOUW GENADERIJK WERK.

POMMERSFELDEN : HET KAPITTEL IS TEGEN DIE SCHILDER DAAR.
EEN ZIEKE BEDELAAR MAAKT HIJ VAN ONZE HEILAND.
VOOR ONS IS EEN HEILIGE GEEN BOER
EN DE MOEDER GODS GEEN KOEMEID
UIT WEISENAU

ALBRECHT : (verzoenend)
WEES NIET ZO STRENG, WAARDE DEKEN.
ONZE HOOGGELEERDE CAPITO KAN U DAT DUIDELIJK BEWIJZEN :
ZIJ WAS GEEN BURGERDOCHTER UIT MAINZ.

CAPITO : MISSCHIEF
WEL HEEL IETS ANDERS. ALS WIJ DE STAPEL BOEKEN
VERBRANDEN, DAN WILLEN DE BURGERS VAN MAINZ ONS GEEN GELD
LENEREN. WIE ZAL ONZE ALTAREN DAN SCHILDEREN ?

ALBRECHT : IK HEB
GEEN DALER MEER OP ZAK. HOEVEEL
KRIJG IK VAN HET KAPITTEL ?

POMMERSFELDEN : (verdedigend)
BELASTINGEN,
WIJ EN ROGGE ZIJN VOOR JAREN VERPAND. IK KAN ZELF
GERNSHEIM NIET MEER HOUDEN.

ALBRECHT : KOOP GELD TEGEN DE HOOGSTE INTRESTEN.

POMMERSFELDEN : IS AL GEBEURD.

ALBRECHT : EEN NIEUWE AFLAAT.

POMMERSFELDEN : DIE BRON
HEEFT WITTENBERG VOOR ONS DROOGGELEGD.

ALBRECHT : (ongeduldig)
VERHOOG DE ACCIJNZEN,
SLA GOEDKOPERE MUNTEN, KLEINER VAN MAAT EN GEWICHT.

CAPITO & POMMERSFELDEN : DAAR KOMEN OPSTAND EN OORLOG VAN !

ALBRECHT : OVERTUIG DAN RIEDINGER. IK WIL AL DOEN WAT HIJ
VRAAGT. VERLEID HEM, DWING HEM, VANG HEM.
ERGENS MOET ER TOCH NOG GELD TE VINDEN ZIJN !

VIJFDE TONEEL

(Sylvester von Schaumberg haastig op)

ALBRECHT : WAT IS ER ?

SYLVESTER : (groet de kardinaal en overhandigt hem een rol. Albrecht
maakt hem open)
EEN BOODSCHAP VANWEGE DE BALJUW VAN WALDBURG.

ALBRECHT : (leest vluchtig en geeft de rol door aan Pommerfelden)
IK MOET ZORGEN VOOR ZESHONDERD RUITERS EN GELD
OM DE OORLOG TEGEN DE BOEREN TE STEUNEN.

SYLVESTER : (krijgt Mathis in het oog)
IK KWAM ONDERWEG
EEN MAN UIT MAINZ TEGEN,
DIE ZIJN PAARD GAF AAN SCHWALB, DE BOERENLEIDER, OM TE
VLUCHTEN.
DE VIJAND, DIE WE AL LANGE TIJD ZOEKEN,
ONTRUKT HIJ AAN ZIJN VERDIENDE STRAF.
(wijst naar Mathis)
HIER
STAAT HIJ.

POMMERSFELDEN: (verontwaardigd)
ONGELOFELIJK ! WACHTERS, VOORUIT !
(Albrecht verwonderd. Soldaten op)

ALBRECHT : (tot Mathis)
IS 'T WAAR
WAT HIJ ZEGT ?

MATHIS: JA.

ALBRECHT : NIEMAND RAAKT HEM AAN. MATHIS, KOM HIER BIJ ME.
VERTEL ME, WAAROM JE DAT DEED.

MATHIS : IN ZO'N GROTE NOOD MAG MEN ONS
SLECHTS AAN DE ZIJDE VAN DE VERDRUKTEN ZIEN. MIJN VORST
MAG GEEN VOORBEELD GEVEN VAN ONMENSELIJKHEID.
HELP DE BEULEN NIET. BREEK DE KERN NIET VAN HET VOLK.
(smeekt op zijn knieën)
STUUR GEEN TROEPEN, GEEF DE BOEREN VRIJHEID.
STEL NIET DAAD, WAARAAN SCHULD VLEEF. GEEF GELD VOOR DE
VEREN !
EN IK ZAL U DIENEN EN DOEN WAT U MAAR WIL, MIJN
HELE LEVEN LANG.

POMMERSFELDEN : EEN MISDADIGER, DE DOOD VERDIENT HIJ.

ALBRECHT : (houdt Pommersfelden tegen, rustig tot Mathis)
VELEN
DENKEN ER ZO OVER. LIET MIJN AMBT MIJ DE VRIJE KEUZE,
ZOALS DAT VOOR JOU HET GEVAL IS, DAN HAD IK VAAK EEN BETER
DOEL NAGESTREEFD.

POMMERSFELDEN : WIJ ZIJN GEBONDEN DOOR VERDRAGEN !

ALBRECHT : (vastbesloten)
BINDT MIJ, DWINGT MIJ
MET CIJFERS EN TEKSTEN. IN DE KUNST BESLIS IK SOEVEREIN.
(tot Pommersfelden)
DOEN JULLIE, WAT DE VERDRAGEN VAN ONS EISEN.
(tot Mathis)
HET BEVALT ME NIET,
DAT JIJ JE AFGEEFT MET VREEMDE TWISTEN.
DOE, WAT JE TAAK IS ! WIJ BLIJVEN ALLEMAAL
DE GEVANGENEN VAN ONZE BEGRENDSHEID.

MATHIS : (wanhopig)
HET ANGSTGESCHREI VAN MIJN BROEDERS
VERLAMT MIJN HAND. ROOD VLEKT HET BLOED OP
MIJN PANELEN. HANG MIJ OP, FOLTER ME ! GEEN PENSEELTREK
MEER, NOOIT !

ALBRECHT : (sterk)
DAN DWINGT JE VORST JOU : AAN HET WERK !

MATHIS : (schreeuwt luid)
NIEMAND DWINGT MIJ ! MIJN ONTSLAG WIL IK !

POMMERSFELDEN : EEN ONDERDAAN, DIE GEK WORDT.

CAPITO : KAN HIJ DAN NOOIT
MAAT HOUDEN ?

ALBRECHT : (geeft het op)
HALSSTARRIGHEID UIT LIEFDE. WIE ZAL HEM BELETEN
TE ZOEKEN NAAR WAT BETER IS ? STERK IS ZIJN HOOP, MAAR
DE ONRUST, DIE HEM DRIJFT, BEZORGT HEM ONVERKWIKKELIJK !

CAPITO : AAN GEEN VAN BEIDE VALT ER WAT TE DOEN.
WIE RIJKBEGAAFD IS, VERSPILT DIE RIJKDOM ALTIJD.

SYLVESTER : WAAROM GREFT HIJ HEM NIET GAUW ZIJN ZEGEN ?
WAT ZE VERTELLEN, IS JUUST : AAN HET HOF VAN MAINZ GEBEN
RARE DINGEN.

MATHIS : NIETS VAN DIT ALLES MEER HOEVEN TE ZIEN. LANGS WEGEN,
LICHT EN WEIDE, OPSTIJGEN UIT DOPPE KLEURLOOSHEID.

POMMERSFELDEN : WAT BETEKENT EEN PRINS ? WAT BETEKENT DE KERK ? DE
TIJDEN ZIJN ZIEK.

SYLVESTER : (woedend)
NU IS 'T GENOEG. VOERT HEM WEG.
(De wachters willen Mathis vastgrijpen)

ALBRECHT : VERZET GEEN VOET.
ALS JE HEM WIL BERECHTEN, LEER HEM DAN BEGRIJPEN.
WIL HIJ NAAR DE VERDOEMENIS GAAN,
LAAT HEM DAN DOEN, ALS DAT HEM AANLOKT.

(Hij wijst hen de deur. Allen af, behalve hijzelf en Mathis.
Mathis kust schuchter de ring van de aartsbisschop. Albrecht
gaat langzaam naar de achtergrond en opent een groot raam. Buiten
zie je in het helder zonnelicht de Rijn. Bij de aanblik van het
landschap vergeet Albrecht het voorval en glimlacht rustig. Mathis
gaat aarzelend naar hem toe en wil nog iets zeggen. Zonder hem
aan te kijken, waardig en beslist, wijst Albrecht hem af. Mathis
gaat weg met gebogen hoofd.)

DOEK

DERDE TAFELPEEL

Huis van Riedinger op het marktplein van Mainz. Een hal, die langs achteren open is. We zien de drukke bedrijvigheid op het plein. De voorbereidingen voor het verbranden van de boeken zijn aan de gang. Late namiddag. In de hal staat Riedinger en begroet zijn geloofsgenooten die aankomen in kleine groepjes. Onder hun mantels houden zij allerlei boeken verborgen.

EERSTE TONEEL

KOOR : IN DEZE ARK ZULLEN ONZE BEZITTINGEN
DE ZONDVLOED OVERLEVEN. IN NOACHS BOOT
WACHTEN WIJ OP DE OLIJFTAK, WELGEMOED.

RIEDINGER : (toont hen een verborgen boekenrek achter een gordijn)
VOORZICHTIG, VRIENDEN ! VERBERG JE SCHATTEN GOED.
ZE BELOOFDEN MIJN HUIS TE ONTZIEN, MAAR DAT HOEFT
ONS NIET TE BELETEN VOORZICHTIG TE ZIJN.

BURGERS & STUDENTEN : (verbergen hun boeken)
EEN NIEUWE BEHUIZING
BESCHERMT JULLIE TEGEN AL TE GROTE HITTE.

EEN GROEPJE : SLAAPT MAAR EENS UIT.

EEN ANDER GROEPJE : ALS JULLIE HET VUUR HOREN KNETTEREN, DENKT ER
DAN OM,
DAT JULLIE NA DE DOOD VAN JE BROEDERS
GEROEPEN ZIJN, OM OPNIEUW EEN TROTSE HEERSCHAPP
TE VESTIGEN.

DERDE GROEP : WACHT HIER,
TOT GOD JULLIE BLIJ LAAT VERRIJZEN.
(Landsknechten van het kapittel komen boeken ophalen
met manden en zakken)

RIEDINGER : JULLIE WETEN, DAT ER HIER NIETS TE VINDEN IS.
WAT WILLEN JULLIE DAN ?

BURGERS & STUDENTEN : ZE MOGEN TOCH NIET VOOR NIETS
GEKOMEN ZIJN.
(geven de landsknechten een partij boeken uit
een kast)

EEN GROEPJE : EEN SLECHT EN DUIVELS BOEK :
"WILENSPIEGEL".

EEN ANDER GROEPJE : VOOR JULLIE, KIJK : "HET HARRENSCHIP".

DERDE GROEPJE : VEREPANDT
"DE HOVERBENDE". HET VUUR ZAL VAN BLIJDSCHAP
DUBBEL ZO FEL OPLAAIEN.

ALLEN : HERBEN JULLIE NOG NIET GENOEG ?
(Capite vlug op)

CAPITO : (tot de landsknechten)
 HEBBEN JULLIE IN DIENST VAN ROME GEEN WOELSMUITEN
 GEKREGEN ?
 (gaat naar het boekenrek, rukt het gordijn opzij en wijst
 naar de boeken. Verrassing en woede bij de Lutheranen)
 ZOEK HIER, WAT JULLIE MOETEN VERBRANDEN.
 PAK DAT ALLEMAAL IN.
 (De landsknechten gooien de boeken in de manden)

RIEDINGER : (verbijst zijn woede)
 ZO HOUDT EEN KERKFORST ZIJN WOORD !
 EN JULLIE ?

CAPITO : (haalt de schouders op, tot Riedinger)
 IEDER VERRICHT ZIJN DIENST OP ZIJN MANIER. WIE KENT
 DE SLEUTEL VAN GODS WELBEHAGEN ?
 (tot de landsknechten)
 DAT IS
 ALLES. WEG, JULLIE.
 (landsknechten af)

RIEDINGER : EEN MISDAAD
 TEGEN LUTHER, TEGEN DE DUITSE GELOOFSKRACHT.

ALLEN : WIE DEED ONS BETROUWEN OP SLUWHEID
 EN VERRAAD ?

CAPITO : WEES NIET ZO DWAAS. LAAT ZE JULLIE BOEKEN MEEPAKKEN,
 JULLIE WETEN TOCH, DAT HET WOORD NIET VERGAAT.
 (haalt een brief tevoorschijn, geheimzinnig)
 DIT IS BELANGRIJKER, DAN WAT ZE JULLIE ONTNOMEN HEBBEN.
 (Ze komen nieuwsgierig om hem heen staan)
 BELOOPT ME TE ZWIJGEN !
 (Zij doen het)
 EEN BRIEF VAN LUTHER AAN DE KARDINAAL. LEEST !
 (Opwinding. Fluisterend lezen ze allemaal de brief)

RIEDINGER : "IK BEN DE MENING TOEGEDAAN, DAT UW KEURVORSTELIJKE
 HOOGHEID IN DE HUWELIJKE STAAT DIENT TE TREDEN EN HET BIS-
 DOM DIENT OM TE VORMEN IN EEN WERELDLIJK VORSTENDOM, DE
 VALSE NAAM EN SCHIJN VAN DE GEESTELIJKE STAAT DIENT OP
 TE GEVEN EN TE LATEN VALLEN."

ENKELEN : TEN EERSTE, OM DE STRAF VAN GOD VOOR TE ZIJN,
 EN SATAN IEDERE AANLEIDING TOT OPSTAND TE ONTNEMEN.

ANDEPEN : TEN TWEEDE, IS NU OOK DE GEWONE MAN GEINFORMEERD EN WIJS
 GENOEG OM TE BESEFFEN, DAT DE GEESTELIJKE STAAT HELEMAAL
 NIETS BETEKENT.

EEN DERDE GROEPJE : WAAROM BLIJVEN VECHTEN TEGEN DE STROOM EN
 IETS OVEREIND HOUDEN, WAT NIET KAN OF WIL OVEREIND
 BLIJVEN ?

RIEDINGER & CAPITO : ZIJN KEURVORSTELIJKE HOOGHEID ZOU EEN VOORBEELD
 ZIJN, ALS EEN VAN DE BELANGRIJKSTE LEIDERS MIDDEN
 IN DE DUITSE STATEN. DAT ZOU VELE MENSEN GERUST-
 STELLEN EN VOOR ONS WILLEN, EN ANNEKE ISSCHOPPEN.

ENKELEN : LEG DIE SCHANDELIJKE EN ONKRISTELIJKE STAAT AF
VOOR DE GEZEGENDE, GODDELIJKE STAAT VAN HET HUWELIJK.

ANDEREN : HET IS GODS WERK EN WIL, DAT EEN MAN EEN VROUW HEEFT.

DERDE GROEPJE : HET WORDT HOOG TIJD,
WILLEN WE DE KANS NIET MISSEN.
LATER KAN HET MISSCHIE NIET MEER.

ALLEN BEHALVE CAPITO : (die de brief weer wegsteekt)
ER STAAT VEEL OP HET SPEL.
HIER VERANDERT DE WERELD.

ENKELEN : DE M^ICHTIGSE KERK^VVORST IN DUITSLAND.

ANDEREN : EEN STAP MET ENORME GEVOLGEN.

DERDE GROEPJE : HIJ HEEFT
HET LOT VAN HET RIJK IN HANDEN.

ALLEN : DE TRIOMF VAN HET NIEUWE GELOOF.

RIEDINGER : NIETS KOMT ONS
BETER VAN PAS. MAAR WAT KAN ER HEM TOE
BRENGEN, TE TROUWEN ?

CAPITO : HIJ HOUDT
VAN VERNIEUWINGEN, WIL EEN VERBETERAAR, EEN VOORBEELD ZIJN.
VROUWEN LATEN HEM NIET ONVERSCHILLIG.
GELDNOOD DWINGT HEM NOG HET MEEST. HIJ HEEFT
GEEN INKOMEN MEER, NIEMAND LEENT HEM NOG. HIJ MOET
NIEUWE BRONNEN AANBOREN. TROUWT HIJ
EEN RIJKE VROUW, DAN IS HIJ VAN AL ZIJN SCHULDEN
VERLOST EN DAN KAN HIJ LEVEN VOOR DE KUNST. DAT WIL HIJ TOE

RIEDINGER : DAN ZAL HIJ NOG VEEL GEDULD MOETEN
HEBLEN. IK KEN GEEN VORST, WIENS DOCHTER
OP EEN GROTE BRUIDSCHAT HOEFT TE REKENEN.

CAPITO : ER KLEEFT
GEEN VUIL AAN HET GELD VAN BURGERS. EEN RIJKE
VROUW, - JA, WAAROM ZELFS GEEN LUTHERSE - VERPLICHT HEM
VOOR JULLIE PARTIJ TE KIEZEN.

ALLEN : (behalve Capito)
HIJ ZAL HIET
TROUWEN BENEDEN ZIJN STAND. ZIJN IJDELHEID
EN ADELTROTS BELETEN HEM DAT.

CAPITO : IK KRIJ HEM. HIJ ZAL ZICH GRAAG
BEROENEN GEVEN -

(De deur gaat open. Ursula komt op en blijft staan bij de
deur, als zij de mannen ziet. Capito buigt voor haar -)

ALS DE JUISTE VROUW VOORHANDEN IS.

(af)

TWEEDE TONEEL

BURGERS & STUDENTEN : (zacht)
JE ZOU HAAST ROOMS WORDEN EN AAN TEKENS GAAN
GELOVEN.

URSULA : (komt dichtër)
JULLIE STAAN .
VERSTELD. BESPREKEN JULLIE BELANGRIJKE DINGEN ?

RIEDINGER : OOK JOU
GAAT HET AAN.

URSULA : HOU OP. VOOR JULLIE
NERING DEUG IK HELEMAAL NIET.

RIEDINGER : VAAK VINDT EEN VROUW HET SPOOR,
WAAR MANNEN BLIND VOOR ZIJN. JE ZOU ONZE ZAAK
ONSCHATBARE DIENSTEN KUNNEN BEWIJZEN.

URSULA : DENK JE, DAT IK DAARTOE
IN STAAT BEN ?

RIEDINGER : ALS JIJ DAT WIL.

URSULA : VERTEL MAAR.

RIEDINGER : WIL JE ALLES DOEN VOOR ONS GELOOF ?

URSULA : JA !

RIEDINGER : OOK EEN ZWARE LAST OP JE NEMEN ?

URSULA : DAT OOK.

RIEDINGER : JEZELF OPOFFEREN ?
(Ursula knikt ja)
ALS DE TOEKOMST VAN HET LUTHERANISME EN DUS OOK
HET WELZIJN VAN HET RIJK VEREISEN, DAT JIJ EEN MAN
NEEMT, DIE WIJ JE GEVEN, URSULA ?

URSULA : (ten zeerste getroffen en in de war)
HOE BEDOEL JE ?

RIEDINGER : VERWONDERT JE DAT ? WAT
IS JE ANTWOORD ?
(stilte)
BESLUIT TOT DIE STAP,
MIJ BESLIST OVER HET LOT VAN VELEN. DENK EROM.
LAAT HAAR ALLEEN.

ALLE MANNEN : HET VUUR, DAT ZODANIG TE KIEZEN WEET,
DAT HET ALLEEN LUTHERSE BOEKEN VREET,
WORDT DOOR ONS KOSTBAARSTE BEZIT GEVOED.
DE BOEKEN, ONZE VRIENDEN IN DE NOOD,
LIJDEN NU ZELF, TOT STERVENSTOE BEBOET,
MAAR ZIJ VERLICHTEN ONS, OOK IN HUN DOOD.
(Riedinger en alle andere mannen gaan naar het marktplein)

DERDE TONEEL

URSULA : (erg opgewonden)
WAT BEN IK IN DEZE MANNENWERELD ANDERS
DAN EEN WERKTOEG OF EEN SPEELBAL ? IK ZOU MIJZELF MOETEN
OPOFFEREN VOOR HET GELOOF, MEZELF MOETEN PRIJSGEVEN
ZONDER GEVOEL. WELK GEBOD WIL, DAT OOK
HET LAATSTE RESTJE VAN ONZE EIGEN WIL ZOU VALLEN...
(het is schemerig geworden. Op het marktplein is een
menigte samengestroomd, die de voorbereidingsen voor de
verbranding met allerlei gemakkelijkheden omringt. De
aangevoerde boeken worden op een hoop gestapeld en in
brand gestoken. Tijdens het volgende duet groeit het
vuur gestaadig aan. Ook de opwinding van de toeschouwers
stijgt voortdurend. Het wordt nacht.)
MOETEN VECHTLUST EN STRIJDBAARHEID VOOR MIJ
MEER BETEKENEN DAN VOOR EEN MAN, TERWIJL
UIT HET DIEPST VAN MIJN HART, ALLEEN HET VROUWELIJKE,
DAT IN ME LEEFT, KAN HANDELEN ?
(Mathis komt. Ursula rent onstuimig naar hem toe)
EINDELIJK BEN JE DAAR, JIJ KOMT ME BEVRIJDEN. NU IS NIETS
MEER MOEILIJK. IK VOEL ME GOED, ALS JIJ ER BENT.

MATHIS : (omhelst haar)
TOEN IK WEGGING, WAS JE ZO ZELFVERZEKERD. WAT IS
ER MET JE AAN DE HAND ?

URSULA : DIT JAAR, DAT VOOR JOU VOORBIJVLOEG MET WERKEN,
DUURDE VOOR MIJ HONDERDMAAL LANGER, ZONDER VRIEND, LERAAR
EN RAADGEVER. DE MENSEN LEEFDEN, STREDEN, VOCHTEN. MAAR MIJ
TROF NAUWELIJKS HET LAATSTE RUISEN VAN EEN VERRER STORM.

MATHIS : JE VRIENDSCHAP
DRUKT ZWAARDER OP ME, DAN HAAT
HET ZOU KUNNEN.

URSULA : DIEP IN ONS BINNENSTE ZIJN WE
VERBONDEN, SINDS JE MIJ NAAR JE TOE HAALDE EN
VOOR MIJ EIGENLIJK MEER VERDUIDELIJKTE DAN VOOR JEZELF.
IN MIJN RIJKDOM ZIE IK HAAST DE ARMOE VAN DE ANDEREN NIET.
NEEM ME BIJ JE !

MATHIS : VERLEID MET JE DURF NIET
IEMAND, DIE JE MAAR AL TE GRAAG GELOOFT. WAT ZOU IK LIEVER
WENSEN, DAN JE ALTIJD BIJ ME TE HEBBEN EN IN JOU
EEN TROOSTEND ANTWOORD TE VINDEN OP KWELLENDEN VRAGEN. MAAR
WAT MOET JIJ MET EEN GRIJSAARD ? OUDERDOM
EN JEUGD KUNNEN NIET SAMENGAAN ONDER EEN JUK.

URSULA : EN DAT ZEG JIJ, DIE MIJ LEERDE DE GEEST TE ACHTEN ?

MATHIS : DE GEEST IN ME IS ZIEK, DOOR TWIJFEL VERSCHEURD,
DOOR MOEDELLOSHEID HAAST VERSMACHT.

URSULA : (met steeds meer aandrang)
ER IS GEEN MAN
BUITEN JOU. TOEN JE VERTROK, GAF IK JE EEN ZIJDEN LINT
MEE OP REIS. NIETS KAN ONS SCHEIDEN...
(Mathis in verlegenheid)
ZOLANG DAT JIJ BIJ MIJ BLIJT. MAAK VAN MIJ JE VROUW
OF JE DIENSTMEID : BESCHIK OVER MIJ, GEEF MIJN LEVEN
ZIN. IK WIL HIER MET JOU VANDAAN !

MATHIS : NAAR EEN DONKER LAND
VOERT MIJ MIJN LEVENSWEG. IK MAG NIET WEIGEREN, DIE TE
GAAN, MAG MIJ NIET SCHIKKEN IN HET GELUK
AAN JOUW ZIJDE, TERWIJL KOMMER EN ELLENDE
OVER DE WERELD HEERSEN.

URSULA : HEB JE ME NIET GELEERD,
DAT GOD ZICH IN DE BREKING VAN EEN LIJN, IN HET LICHT
VAN EEN KLEUR DIEPER KAN OPENBAREN
DAN IN HET LIEF EN LEED VAN DE WERELD ?

MATHIS : (barst los)
IK KAN NIET MEER
SCHILDEREN. HET LIJDEN VAN DE MENSEN VERLAMT MIJN ARM EN MIJN
GEOVOEL.
ONRECHT, ARMOE, ZIEKTE, FOLTERING, MOET IK ME DAARAAN
MEE SCHULDIG MAKEN, ALS IK HET VERTIK
TE HELPEN ? MIJN BLOED EN LEVEN ZIJN EEN VERWEER
TEGEN HET LEED. IK MOET DAAR NAARTOE, WAAR ELLENDE IS.

URSULA : WAT
WIL JE DOEN ?

MATHIS : TEN OORLOG TREKKEN. HET ANTWOORD
OP ALLE RAADELS : VOOR WIE WERK JE ?
WAAROM LOOP JE OP DE WERELD ROND ?

URSULA : (entoesiast)

NAAST JOU IS MIJN PLAATS.
AL TREK JE OP TEGEN HEL EN DOOD, IK WIL
AAN JE ZIJDE STAAN !

LUTHERANEN : (op het marktplein)

NU ZULT GIJ HIER ZIEN VALLEN
MAMMON, UW VALSE GOD,
WIE ZONDIG ZIJN EN BRALLEN,
TOT SCHANDE EN TOT SPOT
LUTHER KWAM HET ONS LEREN,
ONTHAM HEN ALLE MACHT.
WILT GIJ U NIET BEKEREN
EEN ZELFDE LOT U WACHT.

MATHIS : (met nadruk)

MET DE RODE GLOED
VAN EEN MAN DIE OUD WORDT, HEB IK JE LIEF. IK BEN KLAAR
OM HET ERGSTE TE DOORSTAAN. JE MAG
NIET MET ME MEE. IK MOET JE VERLATEN.

URSULA : (niet gelovend en vertwijfeld)

MATHIS, JE BRENGT ME OM HET LEVEN !

MATHIS : OOK JIJ MOET MOEDIG

JE LOT ONDER DE OGEN ZIEN.

URSULA : DAT MIJ AAN JOU

BINDT.

MATHIS : VIND JE EIGEN WEG. ONTDEKKEN

MOET JE, WAT VOOR JOU NOG VERBORGEN IS.

PAUSGEZINDEN : (op het marktplein)

KIJK EENS, WAT AL MOOIS DIE
BEROEMDE LUTHERSE LEER HEEFT VOORTGEBRACHT.

MATHIS : NIEMAND KAN JE ZEGGEN,

WAT JE MOET DOEN. IEDEREEN IS OP DE DOOL.

PAUSGEZINDEN : DE BOOSHEID HEEFT DE STRAAT

EN BREIDT ZICH UIT, HOE LANGER HOE MEER.
HET GELOOF IS LIPPENDIENST GEWORDEN.
DE LIEFDE IS VERKILD.

MATHIS : VINDEN KUN JE SLECHTS ALLEEN.

PAUSGEZINDEN : ZOALS JIJ 'T LIEDJE ZONG,

ZO DANST NU OUD EN JONG.

URSULA : DAN MOET

IK JOU VERLIEZEN.

MATHIS : IS HET ONS LOT, DAT WE STERVEN,
DAN VERENIGT ONS HET PARADIJS. BLIJVEN WE IN LEVEN, DAN BRENGT
DE TIJD ONS WEER SAMEN, ONGEREPT EN WIJS.

URSULA : WAT JOUW MOORDEND GEPIEKER MIJ OPDRINGT, ZAL MIJN GEVOEL
NOOIT AANVAARDEN. BLIND LOOP IK DOOR
HET GLOEIEND IJS VAN JE GEDACHTEN. NIETS IN MIJ
DENKT. SLECHTS EEN DING WEET IK : MIJN VERLANGEN
ZAL NOOIT VERGAAN. IK BLIJF ALTIJD VAN JE HOUDEN.

BEIDEN : INNIG KONTAKT, DAT MIJ GELUKKIG MAAKTE - DE LIEFDE, DIE MIJ
STERKTE GAF, - DE EENHEID,
WAARIN WE LEEFDEN, MOET STERVEN VOOR HET LEED.

(Lange omhelzing. Buiten hebben het vuur en de opwinding van het volk
een hoogtepunt bereikt. Mathis ijt weg, Ursula zinkt gebroken neer
op een stoel. Het vuur dooft snel. Riedinger komt terug met de Lu-
theranen.)

VIERDE TONEEL

RIEDINGER : (opgewonden)
ONZE SCHANDE FLIKKERT OP IN DIE VUURGLOED.
IS IN DIE VLAMMEN JOUW PLAN NIET
GERIJPT ?

(komt dichterbij Ursula)
KUN JE ZO KALM ZIJN ?

URSULA : (gevoelloos)
DE BRAND IS UITGEDOOPD. OOK MIJN LOT, MET HET LAATSTE LICHT.
ALS JE EEN VOETBREED GROND KUNT BESPEUREN, GA DAN OP
PAD EN VIND JE VOLEINDING.
(Dienstknechten brengen wijn)

RIEDINGER : (verbaasd en dan blij)
VRIENDEN, VOOR WAT ONS NOG REST :
HET STAAL VAN DE WEERSTAND WORDT GEHARD
DOOR HET VUUR, IN DE VLAMMEN GLOEIT EEN NIEUWE TIJD.
UIT DE AS VAN ONZE BOEKEN ZAL VERJONGD DE KRACHT
EN DE ZIN VAN HET WOORD HERRIJZEN. LAAT DE NARREN
DWAASWEG RAZEN EN TIEREN. OP EEN NIEUWE WERELD !
OP DE TRIOMF VAN ONS GELOOF ! RUIJT BAAN VOOR VERSTAND
EN INZICHT, VERHELDERD DOOR HET LICHT VAN DE BEKERING.
(Ze klinken. Ursula, in sprakeloze vertwijfeling, een
glas in de hand, drinkt niet)

ALLE MANNEN : LOOFT GOD, GIJ, VROME SCHAREN,
WEEST BLIJ EN TRIOMFEERT !
ALS DE OUDE HARPENAREN,
ALS DAVID, PSALMODIEERT !
IN DUITSLAND HOORT GIJ SPELEN
DE HARPEN VAN WELEER.
DAAROM VINDEN ZOVELEN

HET EVANGELIE WEER.

D O E K

VIERDE TAFEREEL

Köningshofen. Late namiddag in juni. Een pleintje met beschadigde huizen. Links een kleine herberg met tafels en banken voor het huis. De vensterruiten zijn stukgeslagen, de gedeeltelijk vernielde luiken hangen omlaag. Rechts een open kapel met een Mariabeeld en een godslamp. De stad is verwaarloosd en nogal erg gehavend. De burgers zijn gevlucht, de boeren bezetten de streek. Voor de herberg zitten ze te eten en te zuipen. De belangrijkste groep in 't midden van het toneel houdt zich bezig met Graaf Helfenstein die gekneveld is, armen op de rug, en een doek voor ogen en mond. Hij wordt met schoppen en slagen voortgeduwd. Een derde groep boeren houdt de gravin in bedwang, die zich wanhopig verveert. Gelach en geschreeuw van de boeren.

EERSTE TONEEL

BOEREN : JIJ HEBT LANG OP ONS GETRAPT, NU HALEN WIJ JOU DOOR DE MODDER. DE SLAGEN, DIE WIJ INKASSEERDEN, KRIJG JIJ TERUG. JE WAS WREED, NU STERF JE EEN WREDE DOOD.

GRAVIN : ZIJN JULLIE NOG MENSEN ?

BOEREN : DIEREN
HEEFT HIJ VAN ONS GEMAAKT.

GRAVIN : ONTNEEM HEM MIJ NIET, VERHOOR MIJN SMEKEN,
VRAAG VOOR HEM, ALWAT JE WIL.

BOEREN : NOG VOOR GEEN TWEE TON GOUD
KRIJG JE HEM TERUG.

GRAVIN : LAAT HEM VOOR 'T LAATST NOG EENS MET ME
SPREKEN.

BOEREN : ZIJN HELE LEVEN LANG ZETTE HIJ EEN GROTE MUIL OP,
NU MOET HIJ GAUW NAAR DE HEMEL OM TE BIDDEN
VOOR ONS.
WORDT HIJ DOOR SATAN IN DE HELLEPOEL GEGOOD,
DAN KAN HIJ BRULLEN OP ZIJN MANIER. VAN ONS KRIJGT
HIJ IN STILTE, WAT HIJ VERDIENT.

SPEELMAN VAN DE GRAAF : (trapt op hem)
DIKWIJLS MOEST IK STAAN SPELEN
BIJ JOU AAN TAFEL OF VOOR EEN DANS. ALS JE
DE OGEN
BREKEN, DAN HOOR JE NOG MIJN SPEL
IN JE ONDERGANG. KOM, DANS.
(hij neemt zijn vedel en speelt. De stoet
met de graaf volgt hem)

GRAVIN : (schreeuwt wanhopig)
MIJN LIEFSTE MAN !
GROFHEID SCHEIDT ONS. VOL ANGST MOET IK JOU LATEN
STERVEN. HEB TOCH MEELIJ MET ME. NEEM EEN MES,

MARTEL ME DOOD,
MAAR LAAT ME HIERVAN GEEN GETUIGE ZIJN.
(De boeren, die haar vasthouden, lachen. Die voor de herberg
zitten, roepen over en weer)

BOEREN : HOU OP MET DAT GEJANK.
(De gravin stuikt in mekaar, maar wordt weer overel
getrokken)

BEDIEN JIJ DE VRETERS
EN ZUIPLAPPEN, ZUSTER GRAVIN. KOM BIJ ONS HIER.
(De gravin wordt naar de andere kant gesleurd)

GRAVIN : IK SCHELD OP JULLIE, TOT JULLIE ME NEERSLAAN.

BOEREN : DAT MAAKT VAN EEN SCHRALE HANS, NOG EEN HEER.
(Enkele boeren porren en duwen de gravin, die zich
verweert. Ze geven haar borden en kannen, en dwingen
haar de feestvierders te bedienen)

BOEREN : (tijdens het drinken)
WIE HEEFT ER JOU GESLAGEN,
JOU, ARME BOERENJAK ?
VOOR WIE MOET JIJ BETALEN, LASTEN DRAGEN,
JEZELF, JE WIJF, JE VEE, JE KINDEREN PLAGEN ?
SLECHTS VOOR JOUW HEER
BEN JIJ IN DE WEER.
'T GAAT ALLEMAAL IN ZIJN ZAK.

GRAVIN : BRAST MAAR, ELLENDELINGEN. HET VERGOTEN BLOED WORDE
VERGIF IN JULLIE VOEDSEL. ELKE BEET BEZORGE
JULLIE DE DOOD, IN HELSE PIJN. VERZUIPT IN DE WIJN,
DIE ZWABBERT IN JULLIE BUIK.
(De boeren lachen)

BOEREN : NU KUN JE SCHRANSEN,
ZOALS JE 'T HEBBEN WOU
DE RIJKEN NAAR JE PIJPEN LATEN DANSEN,
VRETEN, ZUIPEN, MET DE WIJVEN ZWANZEN !
ZIE NIEMAND VOOR
JE MEESTER AAN. DE WERELD IS VAN JOU. !

TWEEDE TONEEL

(De andere boeren komen terug van de terechtstelling van de gr
Mathis op. Hij draagt een sjofole kiel en is gewapend, ziet e
verwaarloosd uit en afgetobd.)

MATHIS : WIE HEEFT JULLIE GEZEGD DE GRAAF TE VERMOORDEN ?

BOEREN : HIJ HEEFT
DE DOOD VERDIEND. ZIJN BLOED MOEST VLOEIEN OM ZIJN
WREEDHEDEN UIT TE BOETEN.

MATHIS : BROEDERS, VECHTEN JULLIE NIET VOOR HET RECHT ? JULLIE
WILLEN HET GEZAG OMVERWERPEN, VERHINDEREN DAT MEN HAN
UIT HEBZUCHT, EN JULLIE ZIJN ZELF VOL EIGENBELANG !

- BOEREN : ALS VOOR JOU
WAT DE BOER DOET, SLECHTER IS DAN SLECHT,
WAT IS DAT DAN VERGELEKEN BIJ DE RECHTSSCHENNIS VAN DE
RIJKEN ?
- MATHIS : WAT GAAN JULLIE ANDERMANS ZONDEN AAN ? HOU JEZELF REIN.
- BOEREN : EERST DE WRAAK. DAN IS ER NOG TIJD GENOEG
OM ONS TE BETEREN.
- MATHIS : HOE KLOPT DAT,
MET WAT DE TWAALF ARTIKELEN VOORSCHRIJVEN ?
(Zij drummen samen rond Mathis)
- BOEREN : WIJ ZIJN DE MEESTERS. WIJ RICHTEN DE WERELD
IN, ZOALS WIJ DIE NODIG HEBBEN, ZOALS DIE ONS BEVALT.
- EEN BOER : WANNEER HAD IK IETS ANDERS DAN NIKKEL OP ZAK ?
- EEN ANDERE BOER : GEEN TWEE KEER IN MIJN LEVEN
HEB IK BROOD GEGETEN NAAR MIJN MEUG.
- DERDE BOER : ZE HEBBEN ONS VEE UIT DE STAL
GEHAALD.
- EEN VIERDE : MET HONDEN HEBBEN ZE ME OPGEJAAGD, TOEN IK MIJN HUUR
NIET KON BETALEN.
- EERSTE : ONS HAVE EN GOED HEEFT DE PRELAAT
OPGEVRETEN.
- TWEEDE : WIJ WILLEN ALLEEN CHRISTUS TOEBEHOREN. GEEN KWELLINGEN
VERDRAGEN VAN RIDDERS EN PAPEN.
- DERDE : WIJ ERKENNEN GEEN HEERSER
BUITEN DE KEIZER.
- VIERDE : DE VISSEN ZIJN VAN ONS, DE VOGELS, DE VRUCHTEN
DES VELDS.
- ALLE BOEREN : ZORG ERVOOR, DAT JE GEEN SCHADE LIJDT. DOORZOEK
ALLE HUIZEN. DE TIJD VAN ONTBERINGEN
IS VOORBIJ. PAK, WAT JE KUNT VINDEN.
(Zij willen er vandoor. Mathis houdt ze tegen)
- MATHIS : JULLIE ZIJN VERKEERD ! LUISTER !
BLIJF !
- BOEREN : WAT WIL JIJ ? NIEMAND HEEFT JOU GEROEPEN.
JIJ BENT GEEN BOER. DAT ZIET IEDEREEN.
WAAROM BEMOEI JIJ JE MET ONZE ZAKEN ?
WIE ONS PLEZIER VERGALT, IS TEGEN ONS.

WEG JIJ !

(Enkelen gaan weg. Anderen molesteren de gravin)

ANDERE BOEREN : MOOIE ZUSTER, JIJ BENT ONS NIET VOOR NIETS
IN HANDEN GEVALLEN. EEN BOERENPUMMEL KAN
JOU BEST GERIEVEN. JIJ BENT ZO VEEL WAARD ALS HIJ.

GRAVIN : (tracht te ontkomen)
WELK LEED
STAAT MIJ NOG TE WACHTEN.

BOEREN : GOOI DE TEERLINGEN, LOOT OM HAAR.
WIE ZE KRIJGT, MAG ZE HOUDEN.

MATHIS : (komt de gravin ter hulp en vecht met de boeren)
BARBAREN ZIJN
JULLIE.

GRAVIN : (vlucht in de kapel, werpt zich neer voor het Mariabeeld,
achternagezet door de boeren)
HEILIGE MOEDERMAAGD, VERLOS ME. ZEND ME
EINDELIJK DE DOOD EN BEVRIJD ME.

BOEREN : (sleuren haar weg en vernielen het beeld)
WEG MET DAT AFGODENBEELD !
MAAK MET DIE ROMMEL GEDAAN !

MATHIS : (vecht met hen)
MENSENVEE !
ALS JULLIE NIET TERUGSCHRIKKEN VOOR ROOF, MOORD EN
VERKRACHTING,
HEB DAN TOCH EERBIED VOOR GOD
EN WAT HEM TOEKOMT. DENK AAN HET VONNIS, DAT
JULLIE WACHT !
(wordt neergeslagen)

BOEREN : WIE ZAL ONS BERECHTEN ? OVERAL
ZIJN WIJ DE BAAS. AL ONZE WENSEN WORDEN VERVULD.

DERDE TONEEL

(Schwalb ijlings op, gewapend. Regina achter hem aan)

SCHWALB : ZO ZIJN JULLIE HELEMAAL : ELKAAR AFSLAAN, SCHELDEN,
BRULLEN.
DWAAS VOLK ! DE VIJAND RUKT OP. JULLIE
ZULLEN HARD MOETEN VECHTEN. IEDEREEN OP POST !
(De boeren gaan woedend uit elkaar en nemen hun wapens)

BOEREN : WAT KUNNEN WE DOEN TEGEN HET LEGER VAN DE BALJUW ?

SCHWALB : WILLEN JULLIE ZICH LATEN AFMAKEN ?
KREPEREN ALS INSEKTE ? ONS KAN
ALLEEN EEN OVERWINNING REDDEN. WIE NIET

VERGETEN IS, WAAROM WIJ ONS IN DE STRIJD
GOOIDEN, WEET DAT DE GERECHTIGHEID
ONS ZAL DOEN ZEGEVIJREN.

(tot Mathis)

MATHIS, WAT HEBBEN ZE MET JOU GEDAAN ?

MATHIS : EEN KLEINE WONDE, MEER NIET, BETEKENT NIETS,
NAAST DE ELLENDE, DIE IK OM ME HEEN ZIE.
(Regina verbindt de wonde)

SCHWALB : TIENTALLEN JAREN
VERTWIJFELING HEEFT ZE MURW GEMAAKT. MISSCHIEN
HEEFT UITZICHT OP BETERE TIJDEN ZE EVENTJES OPGEPEPT ;
BIJ DE EERSTE HARDE SLAG LIGGEN ZE PLAT. DE NOOD
HEEFT HEN OOK DE MOED ONTNOMEN.

BOEREN : VECHTEN ZONDER EINDE
WAT GEBEURT ER, ALS WE WINNEN ? WIE HIER HEELHUIDS VANDAAN
KOMT, VINDT THUIS HETZELFDE UITKOMSTLOZE, GRIJZE BESTAAN.

REGINA : NOOIT GING MIJN VADER ONDER ZULKE ZWARE
ZORGEN GEBUKT. HOE VAAK TROKKEN WE TEN VELDE,
HOE MOEDIG WAREN ZE.

GRAVIN : 'T IS UIT NU MET HUN OVERMOED.
JOUW DOOD WORDT GEWROKEN, LIEFSTE MAN. HOE
DAPPER WAREN ZE, TOEN ZIJ DE OVERMACHT
HADDEN !

SCHWALB : IK BEN MACHTELOOS, VERSTUIF IN HET NIETS.
IK HEB VERGEEFS GELEEFD, DE HOOP VAN DE BOEREN STERFT
MET MIJ.

MATHIS : ONMAGTIG KIJK IK DE ONDERGANG IN DE QGEN. DOOD
EN RAMPSPOED MOETEN DE ARMSTEN LIJDEN, OM
DE RIJKEN NOG RIJKER TE MAKEN. HEB IK MIJN DIENST EN
WERK LATEN STAAN, OM DIT TE LEREN ?

SCHWALB : REGINA, LIEFSTE KIND, ALS JIJ IN ELLENDE
ACHTERBLIJFT, WEES DAN DAPPER, HET KIND VAN EEN DAPPERE
BOER.
WAT IK DROOMDE, MOGE JOU STERKEN. MIJN MACHTELOOSHEID
MOGE VOOR JOU EEN WAARSCHUWING ZIJN. HUIL NIET, GOEDE
KAMERAAD.
(Hij zoekt haar. Regina huilt. Hoornsignalen in de verte.
Iedereen schrikt op).
DAAR ZIJN ZE !
(Hij reikt Mathis de hand)

BOEREN : (opgewonden)
GRUWELIJKE HOORN. DE BALJUW KOMT.

MATHIS : DE HARTEN VAN ALLE ARMEN KLOPPEN VOOR ONS.
WIJ HEBBEN HET VERTROUWEN VAN DE VERDRUKTEN. DAAROM
ZIJN WIJ DE OVERWINNAARS.
(Hoornsignaal dichterbij)

BOEREN : DENKT AAN DE HEL VAN BÖBLING !

MATHIS : WIJ
LIGGEN ACHTER VEILIGE KANTELEN.
(Voorbereidingen voor het gevecht)

BOEREN : ONZE BROEDERS
WERDEN VERSLAGEN. BERLICHTINGEN LIET ONS IN DE STEEK.

SCHWALB : WAAROM SCHIETEN ONZE KANONNEN NIET ? BEZET DE WALLEN !
(Hoornsignaal vlakbij)

BOEREN : KENNEN JULLIE DE RUITERIJ VAN DE ALLIANTIE ? ZIJ VERTRAPPEN
LEN, ALWAT HEN IN DE WEG STAAT.

SCHWALB : LAFAAARDS ZIJN JULLIE !
DAT ZIJN DEZELFDE BOEREN NIET, DIE VOL DOODSVERACHTING
MET MIJ TEN VELDE TROKKEN. IN 'T GELID ! IK
WEET, DAT HET GEVECHT GOED AFLOOPT. JULLIE ZIJN
DE VOORLOPERS VAN EEN NIEUWE TIJD.
(Het is schemerig geworden. Aanval van de alliantie.
Krijgsrumoer. De boeren worden verslagen, het leger
zit hen achterna. Schwalb wordt neergestoken. Hij
ligt dood op het voortoneel. Regina knielt naast hem
neer. Mathis staat opzij. De gravin zit op de trappen
van de kapel.)

VIERDE TONEEL

(Mars : het bondsleger trekt voorbij. De baljuw van Walburg komt op
met Sylvester en andere officieren, terwijl het leger verder trekt)

BALJUW : NIST ALLEMAAL GEVLUCHT ? WIE BIEDT HIER NOG WEERSTAND ?

SYLVESTER : EEN LAATSTE NEST NOG.

BALJUW : HALT, WIE LIGT DAAR ?

SYLVESTER : (herkent Schwalb)
SCHWALB ! HOE HEBBEN WE ONS
AFGEJAAGD OM HEM TE VANGEN. EN NU VALT HIJ ONS
IN HANDEN ZONDER SLAG OF STOOT.

BALJUW : (wijst naar Mathis)

EN DIE DAAR ?

SYLVESTER : WIE KENT AL DAT GESPUIS ?
(bekijkt Mathis)
EEN NIEMENDAL.

BALJUW : WAAROM LEEFT HIJ NOG ? WEG MET HEM !
(Wanneer de landsknechten Mathis willen vastgrijpen,
springt de gravin naar voren)

GRAVIN : LUISTERT NAAR ME ! ZE HEBBEN
MIJN MAN AFGEMAAKT, GRAAF HELFENSTEIN.

BALJUW : DAT
ZAL HEN DUUR TE STAAN KOMEN. EN U, GRAVIN, BENT
ONGEDEERD ?

GRAVIN : DANK ZIJ DEZE MAN. HIJ DREEF ZE TERUG, TOEN ZE MIJ
AANVIELEN. HIJ VEROORDEELDE DE MOORD OP DE GRAAF.
DAAROM PLEIT IK VOOR HEM : LAAT HEM VRIJ.

BALJUW : WAT VOOR SCHOOTER HIJ OOK ZIJ, LAAT HEM OPHOEPELEN,
ALS DEZE EDELE DAME ER OM SMEEKT. ONZE WAPENS
BESCHERMEN U. KOM MET ONS MEE, GRAVIN.
(Iedereen af, behalve Mathis en Regina. Mathis staat
daar als verdoofd)

VIJFDE TONEEL

MATHIS : WILLEN WAGEN,
WAT EEN WIL NIET KAN AFDWINGEN.
ZICH BOVEN DE MAAT VAN DE MENS
VERHEFFEN. ER WAS ER MAAR EEN,
DIE 'T KRUIS VAN DE WERELD MOCHT DRAGEN.
MET ZIJN DOOD GINGEN
DE KWALEN VAN TIJDEN EN VOLKEREN HEEN.
EN JIJ WILDE VERLOSSER SPELEN, ARME MAN,
JE BROEDERS BEVRIJDEN UIT SLAVERNIJ,
JE DURFDE 'T AAN, GODS WIJZE PLAN
TE VERBETEREN. EN WAT BEREIKTE JIJ ?
JE WERD EEN MISNOEGD SCHILDER, EEN MISLUKKELING.
BOET VOOR DE DWAASHEDEN DIE JE BEGING.
ONDERWERP JE AAN DIE VERPLETTERENDE MACHT.
GEEF HET OP, EN SLUIP ALS EEN DIEF IN DE NACHT,
WEG VAN DE PLAATS, DIE GETUIGT VAN JE SCHANDE.
LOOP EINDELOOS IN HET ROND, TOT ZELFKWELLING JE OP ZAL
BRANDEN.
(Wankelend gaat hij weg en valt bijna over Regina. Hij
schrikt, tilt het huilende kind op, slaat beschermend
zijn armen om haar heen en loopt ijlings af.)

VIJFDE TAFEREELEERSTE TONEEL

(Martinusburcht in Mainz. Studeervertrek van de kardinaal, Albrecht, Capito. Albrecht loopt woedend heen en weer)

ALBRECHT : WILLEN JULLIE MIJ KORTWIEKEN SOMS ? GESTRAFT WORDT MIJN VERTROUWEN IN JE HULP. VOOGDIJSCHAP OEFEN JE UIT. IK WIL ME NIET SCHIKKEN NAAR DE PLANNEN VAN LUTHER, DAT HEB IK AL VAAK GEZEGD. EN TOCH WAAG JE HET, MIJ AAN IEMAND TE KOPPELEN EN LAAT HIER ONVERWACHT DE KANDIDATE VERSCHIJNEN. VOOR DE LAATSTE KEER : DE KARDINAAL TROUWT NIET.

CAPITO : (schokschouderend)
NOG MINDER KAN DE AARTSBISSCHOP VAN MAINZ DANKROET GAAN.

ALBRECHT : JULLIE PROFITEREN VAN MIJN KARIGE MIDDELEN. WIE KWAMEN MIJN UITGAVEN TEN GOEDE ? DE KERK, DE STAAT, HET VOLK. KUN JE BOUWEN ZONDER GELD ? GEEFT EEN SCHILDER MIJ GRATIS EEN DOEK ? ZELFS EEN DICHTER MOET BETAALD WORDEN OM ZIJN MOND OPEN TE DOEN. ONGESTOORD MAG IK VERSPILLEN - ZOALS JULLIE DAT NOEMEN -, ALS MIJN HOF MIJ IN RUIL DAARVOOR AAN HET LUTHERANISME MAG VERKOPEN. ALS IK WIL, ZAL LUTHER NAAR MIJN PIJPEN DANSEN, NIET OMGEKEERD.

CAPITO : HET IS NIET MIJN OVERTUIGING, DIE MIJ HUN PLEITBEZORGER MAAKT. IK GELOOF NIET IN DIE LEER - EVENMIN IN EEN ANDERE. IK STEL ALLEEN MAAR VAST, DAT ZE NIET DANSEN, ZOALS EEN KERKVRST DAT WENST, HOE STERK DIE OOK ZIJ. NIEMAND KAN VANDAAG DE DAG BESLISSINGEN NEMEN, ZONDER REKENING TE HOUDEN MET DIE MACHT.

ALBRECHT : (met verachting)
EEN MACHT VAN WEGGELOPEN MONNIKEN, VAN OPGEZWEKPT E BOEREN, ONTEVREDEN BURGERS !

CAPITO : HUN PLUNJE VERSCHILT, MAAR HUN OVERTUIGING IS DEZELFDE. DAT MAAKT HEN STERK.

ALBRECHT : (kalmer)
HEB JE DE GEVOLGEN VAN ZO'N HUWELIJK OVERDACHT ? DE WANORDE, DIE ONS NU AL OMRINGT, ZAL UITDRAAIEN OP VERWOESTING. HET RIJK VAN DE PAUS EN VAN DE KEIZER ZAL DIE SCHOK NIET OVERLEVEN.

CAPITO : DRING DE GESCHIEDENIS JE WIL OP. HOE VRIJ
ONTPLOOIT ZICH AAN UW HOP, WAT ELDERS VERSTIKT
IN KLEURLOOSHEID.
(glimlacht)
U BENADERT HEEL DICHT
HET PROFIEL VAN DE IDEALE LUTHERSE VORST. WAT
UW SOEVEREINE HANDELWIJZE BEPAALT : HET AANVOELEN
VAN VERBANDEN IN EEN BREDE KONTEKST, MOET U TENMINSTE
TOCH DOEN LUISTEREN, NAAR WAT DE MENSEN WILLEN
NAAR VOREN BRENGEN.

ALBRECHT : MISSCHTIEN HEB JE GELIJK.
(wimpelt hem af met een glimlach)
MAAR LAAT DAT RUSTEN . IK VOEL ER NIETS VOOR OM
ME VANDAAG ALS TOEKOMSTIG BRUIDEGOM AF TE GEVEN
MET PARTIJPOLITIEK.

CAPITO : HET ZOU BEST KUNNEN, DAT UIT DE MAGERE
GROND VAN ONZE NEGOTIE NOG IETS OPBLOEIT, DAT
U VREUGDE VERSCHAFT.

ALBRECHT : (lacht)
ZOALS ALTIJD, KUN JIJ WAT BITTER IS, NOG DOEN
SMAKEN, AL HEEFT JOUW RAAD ME TELKENS VAN MIJN
VRIJE WIL BEROOFD.

CAPITO : IS GOEIE RAAD
DAT NIET WAARD ?

ALBRECHT : LAAT JOUW DAME MAAR BINNENKOMEN.
(Capito opent de deur, laat Ursula binnen en gaat
heen)

TWEDE TONEEL

(Ursula komt binnen. Zij ziet er bleek uit en kan nauwelijks
haar grote opgewondenheid beheersen.)

ALBRECHT : (verbaasd)
URSULA, JIJ HIER ? HOE KON IK WETEN, DAT HIJ JOU
BEDOELDE ? IK BEN NIET VOOREBEREID OP AANVALLEERS VAN
JOUW FORMAAT.

URSULA : (glimlacht geforceerd)
IK ZOU HET BEZWAARLIJK
AANDURVEN MET U EEN GEVECHT AAN TE GAAN. DEEMOEDIG
KOM IK NAAR U TOE, OM UW BESLISSINGEN TE VERNEMEN.

ALBRECHT : (strenger)
JIJ BENT OP DE HOOGTE
VAN HET PLAN, WAT JOU EN MIJ BETREFT. IS HET
JOU WELKOM ?

URSULA : (gevat)

ZO WELKOM ALS GELUK OF
DOOD. ROND DIE POOL DRAAIT
MIJN HELE LEVEN, MIJN DENKEN EN DOEN.

ALBRECHT : ZOU JE MET VREUGDE
DIE WEG OPGAAN ?

URSULA : U BEGRIJPT ME EN DRAAGT GOEDWILLIG
EEN DEEL VAN MIJN LAST.

ALBRECHT : IK KAN NIET GELOVEN
WAT JIJ TRACHT TE BEWIJZEN
(bruusk)
ZEG EENS EERLIJK : WAAROM
LEEN JIJ JE TOT DIE ONEERLIJKE PRAKTIJKEN ?

URSULA : (ten zeerste getroffen, bedwingt met moeite haar ver-
ontwaardiging)

PRAKTIJKEN ? DENKT U ZO OVER
MIJN KOMST ? IK WORD GEDREVEN DOOR IETS, DAT OP ZO'N
SCHAAL

ZICH NOOIT HEEFT VOORGEDAAN : EEN ONBEKENDE MONNIK WEEFT
MOEDIG GESTALTE TE GEVEN AAN EEN IDEE, DIE DE WERELD
OM ONS HEEN IN VUUR EN VLAM ZET. HOE MACHTIG MOET
DIE IDEE ZIJ, HOE DAPPER OOK WIE ZE UITDRAAGT, HOE
HONGERIG DE HARTEN VAN ALLEN, DAT ZIJ ZULKE HEERLIJKE
VRUCHTEN DRAAGT !

WIE HAAR ZIJN TOEGEDAAN, WILLEN ALLE KRINGEN EEN VOOR
EEN VEROVEREN.

ELKE BURCHT, DIE VALT, VERSTERKT HUN MOED. UITEINDELIJK
WAGEN ZIJ ZICH AAN HET HOOGSTE DOEL : AAN U.

IS HET TE VERWONDEREN, DAT EEN VROUW ZO'N MACHT
NIET KAN WEERSTAAN EN ZICH TEN DIENSTE STELT MET AL
HAAR KRACHT ?

ALBRECHT : JE ENTOESIASME MAAKT JE BLIND. BEHENDIG
EXPLOITEREN ZIJ DAT VOOR HUN PLAN. WIL JE ME WIJSMAKEN,
DAT JE NIET ZOU WETEN, WAT DIT HUWELIJK MOET BETEKENEN,
DE KERK WIL JULLIE EEN ZWARE SLAG TOEBRENGEN.
WANNEER DE STERKSTE METSELSTEEN DOORBROKEN IS,
DAN STORT ALLICHT HET HELE HUIS IN MEKAAR.
WAT EERLIJKE MIDDELEN NIET BEREIKEN, KOM JIJ
TEN UITVOER BRENGEN MET VEEL TALENT. EEN MOOI SPEL.
TE MOOI IS DE ROL, DIE JIJ JE HEBT TOEGEMETEN.

URSULA : (heeft van opwinding)

DIËP BESCHAAMD

VOEL IK ME. DE UITLEG, DIE IK U

HOOR GEVEN, DOET ME ZO VERWERPELIJK SCHIJNEN, DAT IK
VERGEEFS ZOU TRACHTEN MIJ

TE VERDEDIGEN. ALLEEN MAAR DIT : IK WILDE

MET DE ZUIVERSTE INTENTIES U WINNEN, IK ZWEER HET.

ALBRECHT : EEN VROUW ALS JIJ ZET ZO'N STAP SLECHTS, WANNEER TE VEEL LIEFDE HAAR DRIJFT. JIJ KOMT MET EEN KOUD HART.

URSULA : (afwimpelend)

WAT LIEFDE

IN ME WAS, GING ONDER IN EEN VLOED VAN TRANEN.

(wordt heftiger)

VEROORDEEL

ME VOOR EEN LAAGHEID, DIE IK ONWETEND BEDREEF, NADAT U EERST UW EIGEN GEWETEN ONDERZOCHT HEBT. U LIET ONS GELOVEN, DAT U DE ZAAK VAN LUTHER TOEGEDAAN WAS. U HEBT WELWILLEND TOEGEKEKEN OP DE GROEI ERVAN, EN HEBT ONS HOOP GEGEVEN OP EEN VOLLEDIGE BEKERING. SCHENK DUS VERGIFFENIS AAN HEN, DIE IN HUN IJVER TRACHTEN U IJLINGS VOOR HUN ZAAK TE WINNEN.

(Zij wordt laaiend entoesiast, Albrecht luistert verbaasd)

ALS GEEN ANDER VORST

HEBT U DE MACHT EN DE WIJSHEID, OM

HET RIJK VAN HET NIEUWE GELOOF MET VASTE HAND TE LEIDEN.

DE TEGENSTRIJDIGHEDEN ZULT U VERZOENEN,

VORMEN VINDEN VOOR WAT CHAOTISCH IS,

EEN EINDE MAKEN AAN HET ONVRUCHTBAAR GETWIST.

DE HERRIE ONDER DE MENSEN NEEMT IEDERE DAG TOE. U MERKT,

HOE GELOOF ONTAARDT IN KOPPIGHEID. WAT

WOORDEN NIET MEER KUNNEN BESLECHTEN, WORDT OVERGELATEN

AAN HET ZWAARD. DE VREEDZAAKSTE MANNEN WORDEN DOOR DE

MAALSTROOM MEEGESLEURD. ZIJ GEVEN ZICH BLINDELINGS

OVER AAN WAT ZIJ MENEN HET RECHT TE ZIJN.

ZIJ KIJKEN NIET OPZIJ. HUN LIEFSTE BEZIT OP AARDE

VERLATEN ZIJ EN TREKKEN TEN STRIJDE. SMADELIJK

KOMEN ZIJ OM HET LEVEN. ROUWEND EN ZONDER TROOST

MOESTEN WIJ ACHTERBLIJVEN.

(knielt voor hem neer)

BENT U HUN MINDERE SOMS ?

STA OP, ALS BELIJDER VAN UW GELOOF, ALS BESLECHTER

VAN ALWAT ONBESLIST BLEEF. ROEP EEN HEERBAN OP

VAN GELOVIGE STRIJDEERS VOOR HUN REDDING EN HEIL !

(Diep bewogen richt Albrecht haar op, kijkt haar lange tijd aan vol dankbaarheid en kust haar op het voorhoofd.)

Dan loopt hij vluug naar de deur en opent ze. Capito en Riedinger komen binnen)

DERDE TONEEL

ALBRECHT : (vastberaden)

JULLIE WILLEN HET RESULTAAT KENNEN VAN ONS ONDERHOOF.
JULLIE HADDEN EEN ADVOKATE, DIE MET DE KRACHT VAN HAAR
OVERTUIGING RONSELT. IK BEN BEKEERD.

RIEDINGER : (verheugd)

IK BEN UW TROUWSTE VOLGELING,
DE GELUKKIGSTE VAN ALLE LUTHERANEN.

- ALBRECHT : (wijst hem rustig af)
 EEN VORST MOET ZICH ONDERWERPEN AAN
 DISCIPLINE. TROUW LEERT MIJ
 TROUW TE ZIJN, DEEMOED ONDERWIJST MIJ
 IN DEEMOED. DE KENNIS, DIE IK ONTVING, ZEGT MIJ
 DAT IK MIJN WEG MOET GAAN : DE WEG VAN DE KERK. IK
 BOET VOOR WAT IK VERZUIMDE, DOOR TE DIENEN, TE ZWIJGEN
 EN GEHOORZAAM TE ZIJN. DOOR DIENSTBAARHEID AAN MIJN
 AMBT, ZWIJGZAAMHEID TEGENOVER DE WERELD, GEHOORZAAM-
 HEID AAN MIJN HEER.
- CAPITO : (terzijde)
 OP HEM KUN JE
 NIET REKENEN, IK HAD HET MOETEN WETEN.
- RIEDINGER : (idem)
 ZET
 GEEN VROUWEN OP MANNENPOSTEN. KIJK NAAR DE RESULTATEN.
- URSULA : (idem)
 HEB IK DAT BEREIKT ?
 IS HIJ NIET TE OVERTUIGEN ?
- ALBRECHT : (tot Riedinger)
 JULIE MOGEN GERUST DE LEER VAN LUTHER
 BELIJDEN. WE ZULLEN ZIEN, OF HEM GENADE BESCHOREN
 IS.
 (tot Capito)
 JIJ, CAPITO, ZOU BEST UITKIJKEN NAAR EEN ANDERE DIENST.
 MIJN LEVEN ZAL MEER DAT VAN EEN EREMIJFT
 DAN DAT VAN EEN BISSCHOP ZIJN. DE PRACHT, DIE MIJ OM-
 GEEFT, WIJKT VOOR SOBERE EENVOUD. DE WEELDE VERZAAK IK.
 DELG MIJN SCHULDEN MET DE OPBRENGST
- URSULA : VOOR DE WANDELAAR GOOIEN ZICH, NA HET BESTIJGEN
 VAN EEN BERGTOP, NIEUWE VERGEZICHTEN OPEN.
 WAT IK VERLATEN HEB, IS GESTORVEN.
- ALBRECHT : IK HEB VREDE GEVONDEN
 IN HET ANTWOORD OP MIJN VRAGEN. IK WIL RECHT MAKEN,
 WAT KROM WAS IN MIJN DOEN EN LATEN.
- CAPITO : DE MENS WERD UIT
 HET PARADIJS GESTOTEN MET MINDER VRIENDELIJKHEID. EN TOCH
 LOOPT HIJ VANDAAG NOG BEHOORLIJK OP DE WERELD ROND.
- RIEDINGER : DIT
 LIEP MIS. WE VINDEN WEL NIEUWE WEGEN. WAT MOET GE-
 BEUREN GEBEURT. NU MOESTEN WE 'T GEDULDIG DRAGEN.
- ALBRECHT : (tot Riedinger)
 VRIEND, SCHIMP NIET
 OP UW DOCHTER. WAT ZIJ TEWEEGBRACHT, KLOPT NIET
 MET UW PLAN. EN TOCH BEREIKTE ZIJ

HEEL VEEL.

(tot Ursula)

HOE KAN IK JE DAARVOOR BELONEN ?

URSULA : EEN DOCHTER VAN DE ROOMSE KERK KAN GEMAKKELIJK
HAAR LEVEN WIJDEN AAN GOD. VER VAN DE WERELD KAN ZIJ
GAAN WONEN, EN KUISHEID BELOVEN EN GEBED. MIJN GELOOF
KENT DIE WEG NIET. MIJ WEERHOUDT
EEN STERKERE BAND. TE MIDDEN VAN HET LEVEN WIL IK HET
UITHOUDEN, WIL IK GEVEN EN HELPEN. TOT MIJN LAATSTE
DENKEN VERSTART, WIL IK MEZELF NIET ONTZIEN. WILT U
GOED DOEN VOOR ME, ZEGEN DAN WAT IK WIL BEGINNEN.
(knielt neer)

ALBRECHT : (zegt haar)

ONGEHOORZAAM,
LOS VAN DE KERK, ZEGEN IK, WAT JOU VAN HAAR
VERVREEMDT. VERVOLMAAK JEZELF OP EENZAME HOOGTE
TOT MENSELIJKE GROOTHEID. HET WORDE JE VERGUND,
OP WEGEN VAN GELUKZALIGHEID TE ZWEVEN
EN OP JE EIGEN MANIER NAAR GOD TOE TE LEVEN.

D O E K

ZESDE TAFEREELEERSTE TONEEL

(Odenwald. Plek tussen hoge bomen in het laatste avondlicht.
Regina ijlings op, even later Mathis)

MATHIS : JE ZULT ME KWIJTRAKEN. 'T IS TE LANG GELEDEN,
DAT IK ZO JONG EN VLUK WAS ALS JIJ.

REGINA : (koortsachtig gehaast)
LATEN WE TOCH VOORTMAKEN.

MATHIS : WAAR WIL JE NAARTOE IN DE NACHT ?

REGINA : WIE
HEEFT ME OOIT GEZEGD, WAAR IK NAARTOE LIEP ? NOG
ALTIJD DOLEN WIJ IN HET ONBEKENDE VOORT.

MATHIS : ER ZIT NIEMAND MEER
ACHTER ONS AAN.

REGINA : HOE WEET JIJ DAT ? MIJN LIEVE VADER BEGREEP ME
ZONDER WOORDEN. HIJ LEIDDE ME ZACHT BIJ DE HAND.
EN EEN KEER SLECHTS, DE LAATSTE, LIET HIJ
MIJ ALLEEN ACHTER. VANAF HET OGENBLIK DAT IK HEM
DOOD ZAG LIGGEN IN ZIJN BLOED, MET OPEN OGEN, DIE
VREEMD IN DE ZWARTE HEMEL STAARDEN, DE NAGELS BANG
IN ZIJN VUISTEN GEKLEMD, HUIVER IK VAN ANGST, DAT
DE DODE ACHTER ME AAN ZIT. HIJ HAALT ME IN, IS VLAK
NAAST ME, PAKT ME VAST. HOE VURIG WILKIK MIJN HART
TE RUSTEN LEGGEN AAN ZIJN BORST. MOET VERLANGEN, MOET
ONTZETTING MIJ VERLAMMEN ? ZEG ME : WAAR IS HIJ ?
ZINKT EEN DODE WEG ? ZAL HIJ VERRIJZEN ?
LAAT ME NIET ALLEEN !

MATHIS : MIJN DOCHTERTJE, WIJ BLIJVEN SAMEN.
(Hij kust haar)
BEDAAR. GA OP MIJN MANTEL LIGGEN EN SLAAP.
(Hij schikt zijn mantel, legt haar daarop te rusten,
en blijft troostend naast haar zitten)
HOE VOOS IS DE PIJN VAN IEMAND DIE OUD WORDT,
HOE MATELOOS HET LEED VAN DE JEUGD. OUDE SPROOKJES
HEBBEN FRAAIE BEELDEN UITGESPONNEN, WAARIN WE
ALWAT HOGER IS, WEERSPIEGELD ZIEN. ZIJ HOUDEN HUN
ZIN VOOR ONS VERBORGEN. DIE KUNNEN WE TEN HOOGSTE VER-
MOEDEN. EN FRAAIER NOG IS DE TAAL
VAN DE TONEN, WANNEER MUZIEK, DIE HIER IN ONSCHULD
GEBOREN IS, HET MERKTEKEN VAN HAAR HEMELSE OORSPRONG
DRAAGT.
KIJK HOE EEN SCHARE VAN ENGELEN HUN EEUWIGE BANEN
RUILEN VOOR DE WEGEN DER AARDE. HOE ZE ALLEMAAL
OPGAAN IN HUN VROME TAAK. DE ENE VEDELT

MET EEN SIERLIJKE, LOSSE ARM, HANTEERT GEVOELIG DE STRIJKSTOK, OPDAT GEEN GREINTJE RUWHEID DE ZACHTE BEWEGING VERSTORE. EEN ANDERE HAALT, DE BLIK OMHOOG, UIT SNAREN ZIJN VREUGDE TE VOORSCHIJN. DE DERDE SCHIJNT GEBOEID TE ZIJN DOOR HET VERRE KLOKKENSPEL VAN ZIJN ZIEL EN SPEELT RUSTIG DOOR. HOE BEREID IS HIJ, OM TE LUISTEREN EN TEGELIJK TE DIENEN.

REGINA : DRIE ENGELEN ZONGEN TOENTERTIJD.
EN HET KLONK IN DE HEMEL, HOOG EN WIJD.

MATHIS : HUN MOOIE KLEREN MAKEN MUZIEK MET HEN MEE.
IN HUN GLANZENDE VEREN GONST HET WISSELEND TONENSPEL.
EEN LICHT PANTSER VAN BOVENAARDS METAAL GLOEIT OP,
WANNEER EEN KLANKGOLF HET BEROERT, ALS 'T KLOPPEN
VAN EEN OPGEWONDEN HART. EN IN DE VELE, HARMONIEUZE
BONTGESCHAKEERDE KRINGEN VAN LICHT, WORDT HUN NAUW
HOORBAAR LIED OP WONDERLIJKE WIJZE EEN LEVENDE,
ZICHTBARE VORM.

REGINA : HET HEN VEREENT ZICH HET HEMELS KOOR.
ZIJ ZINGEN GOD EN DE HEILIGEN VOOR.
(Het wordt nu helemaal donker)

MATHIS : ZOALS ZIJ HUN SONORE TAAK VOLBRENGEN,
ZO BIDDEN ER ANDEREN. MET ZACHTE VOET TREDEN
ZIJ OP DE NOG ZACHTERE TOONTRAPPEN. EN JE
WEET NIET : HOOR JE GEBEDEN IMPROVIZEREN ALS MUZIEK,
OF ZIJN HET MUZIKANTEN, DIE BIDDEN ?
WANNEER MUZIEK GEBED GEWORDEN IS, DAN LUISTERT
DE NATUUR. EEN LAATSTE ZWEEM VAN DEZE SPEREN
OMSTRALE HIER ONS DUISTER BEDRIJF.

REGINA : (valt in slaap)
DE WERELD IS VERVULD VAN EEN HEMELS GELUID.
IN 'T HART VAN DE MENSEN STERFT HET UIT.

TWEDE TONEEL :

VERZOEKING VAN SINT-ANTONIUS.

(Regina is in een diepe slaap gevallen. Zij verdwijnt onge-
merkt van het toneel)

MATHIS : DAT KAN DEZELFDE MAN NIET ZIJN : DIE
ZOIETS TOT STAND BRACHT, EN DIE NU ARMEALIG
EN ONVRUCHTBAAR AAN DE RAND VAN DE AFGROND STAAT. WAT
REST MIJ NOG VAN MIJN BEZIT ? WAT HEB IK TELAAN, DAT HET
MIJ WERD ONTHOMEN ?

(Een deel van het toneel baadt in een geheimzinnig licht. Mathis ligt in de gedaante van Sint-Antonius op de grond. Een middel-eeuwse burcht duikt op. De gravin uit het vierde tafereel verschijnt als zinnebeeld van rijkdom en weelde. Achter haar aan komen langzamerhand rijk uitgedoste leden van de hofhouding. Een tafereel in de trant van de oude Zuidduitse meesters)

WEELDE : (Gravin)

JE HEBT HET VERSPILD. WIE
SCHATTEN KREEG, MOET SPAREN EN NOG RIJKER WORDEN.
ALLEEN OVERVLOED, DIE ANDERE OVERVLOED OPVREET,
GEDIJT. HOE KUN JE EEN SCHEPPER ZIJN, ALS ALLES WAT
JE HEBT, JE DOOR DE VINGERS DRUIPT ?

ANTONIUS : SCHILDEREN EN ONDERTUSSEN

JE GELD TELLEN : WIE DAT ZOU KUNNEN, ZOU RIJK ZIJN
EN ZIJN WERK DOOD.

WEELDE : (lacht)

EEN ARME STUMPER, DIE ELKE
DAG ZIJN MES TROK, OM ER EEN EIND AAN TE MAKEN.

ANTONIUS : DAT KIND

HOUDT ME HIER.

WEELDE : WAT EEN LEVEN ZOU HAAR EN JOU

TE WACHTEN STAAN I DE GROOTSTE WEELDE GEPAARD MET DE
HOOGSTE KUNST.

(Haar hovelingen omringen vleiend Antonius)

DE AARDE LIGT OPEN VOOR JE GENOT. ALLEMAAL LIGGEN ZE
AAN JE VOETEN.

(De gestalten wiken uit. Onder een gewelf ziet men
een koopman in een rijk uitgedoste mantel.)

KOOPMAN : (De deken van het domkapittel Pommersfelden)

JA, IJDELE RIJKDOM, NOG IJDELER GENOT.
IS DAT AL, WAAROM EEN MAN MOCHT HOPEN ?
MET JE RIJKDOM MOET JE MACHT VEROVEREN.

ANTONIUS : HET STOND

ME NOG ALTIJD VRIJ, TE DOEN WAT IK WILDE.

KOOPMAN : EN WAT HEB JIJ GEWILD ? TOT VERVELENS TOE

SCHILDEREN. GEBRUIK JE MIDDELEN OM
ANDEREN TE ONDERDRUKKEN. ALS DATGENE BESTAAT, WAAROVER
ZE SCHRIJVEN : DE GODDELIJKE GEEST, DAN KAN DIE
ALLEEN MAAR WONEN IN HEM, DIE OVER ANDEREN HEERST.
KIJK MAAR, HOE JIJZELF IN DE GREEP ZIT
VAN MACTIGEREN DAN JIJ. EEN KIND KAN JE
HET LAATSTE GREINTJE MACHT ZO-MAAR ONTNEMEN :
DE BESLISSING OVER JE EIGEN LOT.

ANTONIUS : WAT BETEKENT MACHT VOOR ME, ALS IK MIJN NAASTE ZIE
LIJDEN ?

KOOPMAN : JE HOEFT JE NOOIT HET LIJDEN VAN ANDEREN AAN TE TREKKEN.

WEELDE : IN DE TEMPELS
VAN DE MAMMON
IS NIEMAND BEZORGD. DANKBAAR EN GRETIG
PIKT EEN BEDELAAR DE KRUISEL, DIE JIJ IN
DE VUILBAK GOOIT. DIE
GOETE DAAD SUST BOVENDIEN NOG JE GEWETEN.
(Koopman en Weelde trekken zich terug. Aan de voeten
van Antonius ligt een bedelares in lompen)

HOER : (Ursula)
IK TEL TE
WEINIG MEE, MAAK MEER VAN ME. MATELOOS GROEIT IN MIJ
DE BEGEERTE. GRIJP, WAT ZICH AAN JE VERGOOIT,
OMDAT HET GEEN HOUVAST EN RUST VINDT IN ZICHZELF.
EEN LIJF WORDT HERLEID TOT EEN ZIEKELIJK VERLANGEN. ZO
LOOPS IS EEN DIER, ZO VURIG EEN GOD. IN DE DODE
MATERIE EEN BARENSNOOD, WAARAAN JIJ EN IK ONTSPRUITEN.
LAAT OPENBARSTEN, WAT IN JE BINNENSTE KOOKT.
NEEM. LAAT GEVEN MET NEMEN PAREN
EN IETS NIEUWS VOORTBRENGEN.

ANTONIUS : HOE GROOT GENOT IK MIJ OOK VOORSTEL,
HET WELT EEN OGENBLIK OP EN STERFT ONMIDDELIJK WEG,
ALS EEN OVERSCHOTJE, DAT VERSCHAALT.

HOER : DAT ENE OGENBLIK
MOET JE LEVEN.

ANTONIUS : ER IS IN ONS
TE VEEL EDELS,
DAT NIET IN EEN AFGROND
VAN GEMEENHEID MAG TEN ONDER GAAN.
(Vrouwen werpen de hoer een grauw doek om het lijf.
Een plein voor een stadspoort duikt op. Mannen met
stangen en wapens gooien touwen om de hoer en slepen
haar naar het plein)

MARTELARES : (Ursula)
BOVEN DE WELLUST UIT
GROEIT ALLEEN DE PIJN. IEDER WOORD, DAT MIJ
VERSTOOT, TREFT MIJ MET HONDERD DOLKEN. MAAR IK
GEEF GEEN KIK. IN STILTE VERBIJT IK
MIJN PIJN. VOERT MIJ NAAR DE EXECUTIEPLAATS.
WIE LIJDT, MOET TOT OP DE BODEM GAAN. JIJ MAAKT MIJ
KAPOT.

ANTONIUS : NIET IK. ONS DOODT HET BLIND GESCHARREL
IN UITKOMSTLOOS GENOT, IN DOFFE ELLENDE.

(Terwijl het schavot wordt opgericht, gaat Capito in de gedaante van een geleerde naar Antonius)

GELEERDE : (Capito)

EN HEEFT DE DOOD
JOU VERGETEN, OMDAT JIJ OOK MAAR IN DOFFE ELLENDE
RONDCHARRELT ? WIL JIJ WEGKWIJNEN IN ZIEK GEMIJMER ?
HIER STERFT EEN MENS. LET OP ZIJN ADEMHALING.
GA NA OP JE UURWERK, OF HIJ VOLGENS DE REGELS KREUNT.
DE WETENSCHAP HELPT JE DE WERELD TE BEHEERSEN. WEES
NUCHTER !

ANTONIUS : JIJ WEET. EN WAT JIJ WEET, IS LEUGEN.
WIE REDT MIJ ? HOE BANGER MIJN ARM STEUN ZOEKT,
DES TE DIEPER VAL IK.

(Uit de stad komt de bevelhebber Schwalb, in schitterend uniform, met zijn gevolg naar de plaats van de terechtstelling gereden. Wirwar van mensen en tuigen)

BEVELHEBBER : (Schwalb)

JIJ BENT TE OUD
GEWORDEN. ALLEEN OORLOG HOUDT EEN MENS BESTENDIG JONG.

ANTONIUS : HEB IK

IN DE OORLOG MIJN MAN NIET GESTAAN ?

BEVELHEBBER : ZO GOED JE KON.

(Met een handgebaar doet hij de voorbereidingen op- houden. Het toneelbeeld verandert langzaam in het landschap, dat te zien is op het verzoekingspaneel van het Isenheimer altaar)

GEVOELIGHEID VERZWAKT DE STOOTKRACHT.

AAN WAT ONS TE LICHT

VALT, TORS JIJ ZWAAR. BLOED, DAT VLOEIT, LAND,

DAT VERWOEST IS, BREKEN JOU HET HART. JIJ WIL

NIET INZIEN, DAT ONDERGANG VERRIJZENIS BETEKENT.

WEES BLIJ, DAT ZE JE LATEN BEGAAN, WANT JIJ KUNT

NIET VERNIETIGEN OM PLAATS TE MAKEN VOOR HET NIEUWE.

(In het midden speelt zich datgene af, wat voorgesteld wordt op Mathis' paneel : demonen kwellen Antonius.)

Solisten en koor vullen de rest van het toneel)

JE ERGSTE VIJAND HUIST IN

JEZELF. HEB JE DE GAVE OM DINGEN TE ZIEN, KIJK

DAN NIET AL TE NAUW. KUN JE DENKEN, DENK DAN NIET

DOOR. GA NIET TOT HET UITERSTE IN JE GEVOEL.

ALS JE JE NIET KUNT SCHIKKEN, STOOT HET LEVEN

JE AF, SLORPT DE HEL JE OP.

(Wild gedrang)
WIJ
PLAGEN JE MET BEELDEN UIT DE AFGROND VAN JE EIGEN
HART. WAT SLAAT JE GEVEDERDE BROEDER DAPPER TOE !
WIE GEEN PAARD HEEFT, KAN OOK RIJDEN OP PADDEN. AL
DIE GEKKE OGEN DOORPRIEMEN JE. DADELIJK RUKKEN WE
JOU DE MANTEL AF, JE HAARLOKKEN TREKKEN WE UIT.

JE WORDT GESCHOPT. JE SCHREEUWEN HOREN ZE NIET.
 EEN MELAATSE KOMT AANROLLEN. EEN DIER
 BIJT IN JE HAND. VLAKBIJ STORT HET HUIS IN MEKAAR.
 HET GOEDE GOOIT ZICH VOOR JOU IN DE STRIJD, MAAR
 HAALT HET NIET. DE NATUUR IS MET ONS.
 WAT GROOT IS, IS VERSCHRIKKELIJK GROOT, HET BONTE
 APZICHTELIJK BONT. WAT DIEP IS, VOERT NAAR HET DIEPST VAN DE HEL.
 WOUDEN, BERGEN EN HEMEL BRULLEN OPSTANDIG
 EN GEIL. PROBEER NIET TE WEERSTAAN,
 DE HEL RUKT AAN.

ANTONIUS : WAAR WAART GIJ, GOEDE JEZUS, WAAR WAART GIJ, WAAROM
 WAART GIJ NIET BIJ ME, OM MIJN WONDEN TE HELEN ?

MARTELARES : VERZAAK NU, JIJ, DIE ZO VERSTORVEN BENT,
 ELK MIDDEL, DAT JOU REDDING BRENGT.

WEELDE : HOE GOED IS 'T, RIJKDOM TE WAARDEREN
 ZELFS MET DE HEL VALT ER TE MARCHANDEREN.

BEVELHEBBER : DAT MIS JE NU : EEN SCHERPSTRIJDEND ZWAARD
 EN BLINDE MOED, DIE DIT VOOR JE KLAART.

GELEERDE : HET WETEN KAN DE GRUWEL DOEN ZWIJGEN.
 WAT IS MET EEN FORMULE NIET KLEIN TE KRIJGEN ?

KOOPMAN : MACHT TEGEN MACHT, DE KANSEN STONDEN GELIJK,
 ALS JIJ DE RECHTE MAN WAS. NU BEN JE EEN LIJK.
 (Het is donker geworden. In de climax verzwindt de
 nachtmerrie. Een nieuw landschap ligt te stralen in
 een zacht licht : de ontmoeting van twee heiligen,
 Sint-Antonius en Sint-Paulus, zoals die afgebeeld staan
 op het Isenheimer altaar)

DERDE TONEEL

(De heilige Antonius in de kluis van de heilige Paulus. Antonius
 ligt op de grond. Paulus (Kardinaal Albrecht), in een ruw bevlochten
 pij, helpt hem recht)

PAULUS : (Albrecht)
 BROEDER, RUK JE LOS UIT DE GREEP VAN DE HELSE KWELLING.

ANTONIUS : LAAT MIJ IN DE POEL TEN ONDER GAAN. IK
 BEN NIET WAARD, DAT JIJ EEN HAND UITSTEEKT.

PAULUS : HET BESEF VAN JE ONWAARDIGHEID MAAKT JE BETER.
 DE DOODSKRAMP LOST HAAR GREEP. LAAT MIJ
 JE BIECHTVADER ZIJN.

ANTONIUS : DE HEILIGEN VIELEN DE DOOD TEN PROOI, ZOALS ALLE
 MENSEN. EN TOCH LEVEN ZE. EN IK, DIE LEEF, BEN GESTORVEN.

PAULUS : EN HOE BEN JE GESTORVEN ?

ANTONIUS : IK HEB MEZELF GEDOOD EN WEET NIET HOE.
 MAAR WAT IK OOK DEED, OF HET GOED OF SLECHT IS
 VOOR DE OGEN VAN GOD, VOOR MIJ WAS HET JUIST.

PAULUS : JE GING OVERIJD
 TE WERK. JE HEBT JE NIET GOED BEDACHT. GA HIER ZITTEN,
 TOT IK JE VERKLAARD HEB, WAT ONDUIDELIJK SCHIJNT.
(Zij zitten tegenover elkaar. Dat is ongeveer de scène
 van het altaarstuk.)

JIJ LEEFDE BESCHUT
 DOOR JE WERK. BEVEILIGD WAS JE,
 GEDRAGEN DOOR JE MEESTERSCHAP, HET GEESTELIJK ERFGOED
 VAN DE VORVADEREN. OMDAT JE DIEPER INZICHT HEBT DAN
 ANDEREN,
 BEN JE VLUG DE GRENZEN TE BUITEN GEGAAN, DIE DOOR
 TRADITIE EN GEWOONTE VAN JE STAND OOK VOOR JOU WAREN
 GETROKKEN.
 OMDAT JE TE VAST STOND, BEN JE GAAN WANKELEN.
 IN LATIJNSE LANDEN KREEG JE VOELING MET HET NIEUWE,
 DAT DOOR EEN VREEMDE, ZOETE KUNST VERKONDIGD WERD.
 STORMEN HEBBEN ONZE HEILIGE KERK DOOREENGESCHUD, JOU
 RUKTEN ZE HAAST UIT DE GROND. JIJ VLUCHTTE IN DE ARMOE.
 JE WERD DOOR TWIJFELS GEKWELED. IN ZIEKTE EN ELLENDE
 BEN JE GAAN HUIZEN. EN DES TE STERKER VOCHTEN IN JOU
 DE WANKELMOEDIGHEID EN TROUW. WAAR ALLEEN MAAR PLAATS
 IS VOOR STRIJD EN BLOED, KAN DE KUNST NIET GEDIJEN. DE
 KWALEN VAN DE TIJD KLAAGDEN JE AAN, JE VOELDE JE MEE
 VERANTWOORDELIJK EN JE WIERP JEZELF IN DE STRIJD.

ANTONIUS : JA, OM ME TE GEVEN
 AAN MIJN GOD, OM MIJN GEEST EN BLOED
 TE OFFEREN VOOR MIJN VOLK. EN WAAROM WAS IK GEEN
 GENADE WAARD ?

PAULUS : IN HET VERBEELDEN BEN JE BOVENMENSELIJK
 BEGAAFD. MAAR ONDANKBAAR WAS JE, ONTROUW, TOEN JE DRIEST
 DIE GODDELIJKE GAVE VERLOOCHENDE. JE HEBT JE AAN JE VOLK
 ONTTROKKEN, TOEN JE ER NAARTOE GING. JIJ VERZAAKTE JE
 ZENDING.
 ZOEK ZE BEIDE WEER OP : MOGE ALWAT JE SCHEPT, EEN OFFER
 ZIJN VOOR DE HEER, DAN ZAL HIJ IN IEDER VAN JE WERKEN
 WERKZAAM ZIJN. ALS JIJ DEEMOEDIG WILDE BUIGEN VOOR JE
 BROEDER, HEM ZELFVERGETEN HET HEILIGSTE DURFDE TE GEVEN
 VAN JE DIEPSTE KUNNEN, DAN ZOU JE, GEBONDEN EN VRIJ,
 EEN STERKE BOOM, IN MOEDER AARDE STAAN. ZWIJGZAAM,
 GROOT, EEN DEEL VAN HET VOLK, HET VOLK ZELF.
 AL Zouden ze je alles ontnemen en je daarenboven
 VERGETEN : DE BOOM BEKOMMERT ZICH NIET OM ZIJN VRUCHTEN.
 EN OOK AL SLOEGEN ZE JE ZO-MAAR NEER : SCHEPPINGSKRACHT
 BETALEN MET ZIJN LEVEN, IS DAT ERG ? WAT JE GEZOCHT
 HEBT EN GELEDEN, MOGE JE WERK DE ZEGEN VERLENEN
 VAN DE ONSTERFELIJKHEID. GA WEER SCHILDEREN.

GA HENEN.

ANTONIUS : GOD ZELF HEEFT MIJ DOOR JOU GERAAKT, DE MOND VAN HET
VOLK HEEFT DOOR JOU GESPROKEN.
(Het landschap verandert weer. In het helderste zonne-
licht zien we de stad Mainz en de Rijn)

BEIDEN : DE KRING, WAARIN WE GEBOREN ZIJN, ONTLOPEN
WE NIET, LANGS WELKE WEGEN OOK,
WE STAPPEN ER ALTIJD WEER IN. EN BOVEN ONS CIRKELT
EEN WEIDSE KRING. DIE HOUDT ONS OVEREIND.
WAT WIJ OOK ONDERNEMEN : ALS HET WAARDEVOL BLIJKT,
MOET ONS HANDELEN NAAR HUN BEIDER MIDDELPUNT VERWIJZEN.
LATEN WE DE AARDE DANKBAAR ZIJN, DE HEMEL PRIJZEN.

D O E K

ZEVENDE TAPEREEL.

Het atelier van Mathis in Mainz. Het is nacht. Er brandt een kaars. In het halfduister ontwaren we een aantal panelen, die in het rond staan opgesteld. Ontwerpen en schetsen slingeren overal rond, tegen de muren hangen tekeningen. Voor een paneel waaraan gewerkt wordt, ligt Mathis in een toestand van totale uitputting, tussen schildersgereedschap en meetinstrumenten. Opzij staat een rustbed, waarop Regina te slapen ligt. Ursula zit naast haar te waken.

EERSTE TONEEL

URSULA : DIT IS HET KRUISPUNT, WAAROP DOOD EN LEVEN UIT ELKAAR GAAN. TOT STERVEN'S TOE VERMOEID, NOG NIET OPNIEUW TOT LEVEN ONTWAAKT ; EEN SLAAP, DIE NET GENOEG KRACHT GEEFT OM DE POORTEN VAN LICHT TE VERDRAGEN AAN DE OVERKANT. DAAR TUSSENIN, TRIESTER NOG DAN DOOD EN SLAAP, DE HOLLE PRACHT VAN HET LEVEN HIER : EEN HEEN EN WEER GESLINGERD WORDEN TUSSEN PLICHTEN, DIE ZE HEBBEN UITGEVONDEN OM JE BESTAAN EEN ZIN TE GEVEN.
(staat op, kijkt naar Mathis)
TOEN HIJ TERUGKWAM,
STORTTE ZIJN SCHEPPINGSDRANG ZICH UIT IN EEN ONGEBREI-
DELDE STROOM. IN EEN CHAOTISCHE DUIZELING VAN STEEDS
HOGER WILLEN, BRACHT HIJ WERK NA WERK TOT STAND, BEREIKTE
IN EEN OMNENSELIJK ELAN EEN TOPPUNT VAN BEDRIJVIGHEID,
ONTFUTSELDE DE SCHEPPER BIJNA HET GEHEIM VAN HET BAREN,
DAT ZIJN WEEGTIERIGE ONTDEKKER MET BLINDHEID SLAAT. ONDER
DE LAST VAN DE VOLEINDING STORT HIJ IN MEKAAR.
(gaat weer zitten)
NOG NIET
ONTWAKEN, AL SLAPEN NAAR HET ANDERE TOE. -- WAT ZICH
DAARTUSSEN UITSTREKT, IS DAT DE MOEITE WAARD OM BELEEFD
TE WORDEN ?

REGINA : (komt overeind)
URSULA.

URSULA : MIJN KIND.

REGINA : ZEG ME : WAAROM DAT MATTE LICHT ?
WERKT HIJ NIET MEER ?

URSULA : HIJ LICHT DAAR, MET BLEKE HANDEN,
UITGEPUT TUSSEN ZIJN SCHILDERIJEN.

REGINA : (opgewonden)
WEET JE, WAT HIJ GESCHILDERD HEEFT ?
DE VERSTOMDE ONTZETTING, DIE
IK IN DE DODE OGEN VAN MIJN VADER ZAG.

DAT LIET ME NIET MEER LOS. ALTIJD EN OVERAL WORD IK GEKWELD DOOR ANGST. DE NACHT MAAKT ME BANG. HET RITSELEN VAN DE BOMEN, HET MURMELEN VAN HET WATER, GRIJNZEN ME TOE ALS DE DOOD. TOEN IK DE HEILAND GEKRUISIGD ZAG OP DAT SCHILDERIJ VAN HEM, SCHROK IK WEER EN PLOTS WAS HET VOOR ME DUIDELIJK : WIE VAN ZO'N ANGST BEZETEN IS, KAN NIET LEVEN.

URSULA : (wil haar ondersteunen)
GEEF MIJ JE HAND.
DE HEILAND HEEFT DOODANGSTEN DOORSTAAN, OM JOU VAN JE VREES TE VERLOSSEN.

REGINA : HIJ TORSTE TE VEEL
EN MAAKTE HET VOOR MIJ, DIE ZWAK BEN, NIET VEEL LICHTER.
KON IK DAARMEE DE STARHEID
DOEN VERDWIJNEN UIT VADERS OGEN.

URSULA : DAT HEB JE AL GEDAAN.

REGINA : (zinkt weg)
ALWAT IK WENS IS :
HEM GELUKKIG TE ZIEN.

URSULA : HIJ KOMT
NAAR JE TOE, ALS JIJ JE OGEN SLUIT,
EN RUST.

REGINA : (heel stil)
ZO DADELIJK. IK VRAAG JE EEN DING :
GEEF DIT AAN MIJN VRIEND.
(geeft Ursula een zijden lint)
ZAL EEN TROUWE VRIEND BIJ JE KOMEN AANDRIJVEN.

MATHIS : U DENKT
AAN MIJN GELUK. VERSPIL ER NIETS AAN. MIJ REST
MAAR WEINIG TIJD. DAN KLINKT DE LAATSTE ROEP.
MIJN GEEST IS TE MOE OM DE KUNST NOG TE DIENEN, MIJN
LICHAAM HEEFT GENOEG GEZWOEGD. ZE MOETEN ALLEBEI NU, VER
VAN ALLE PLAATSEN, WAAR IK ME VROEGER HEB INGESPANNEN,
WACHTEN OP HET EINDE. LAAT MIJ MIJN STERFPLEKJE ZOEKEN,
ALS EEN DIER IN HET WOUD.

ALBRECHT : HOE GROOT HET VERDRIET OOK IS, DAT
JE ME AANDOET, IK BEN JOU STILLE GEHOORZAAMHEID VER-
SCHULDIGD.
ONS SCHEIDT EEN MACHT, DIE STERKER IS DAN WIJ. JE
WERK ZAL EEUWIG VOOR JE BLIJVEN SPREKEN, OOK ALS JE
LICHAAM VERGAAT, JE NAAM VERDWIJNT. VAARWEL.
(omhelst hem en gaat weg)

LAATSTE TONEELMATHIS : (alleen)

KOMAAAN NU. HET LAATSTE EINDJE WEEGS. LICHT
 WIL IK DE DREMPEL OVERSCHRIJDEN.

(Hij opent een kist en begint zijn spullen erin te
 leggen. Bij ieder voorwerp blijft hij liefdevol ver-
 willen.)

ZOALS ELKE VRUCHT ZICH VAN ME LOSMAAKTE, WORDE OOK
 HET LAATSTE BLAD UIT DEZE RIJPE HERFST
 DE AARDE TOEVERTROUWD.

HOL

ALS HET GRAF GAAPT DE KIST. MIJN HAND
 LEGT DEZE KLEINE LICHAMEN TE SLAPEN. MOGEN ZE NA
 MIJN BEGRAFENIS NOG EEN GLIMP BEWAREN VAN DATGENE,

(legt een papierrol in de kist)

WAT IK GOED HEB GEDAAN,

(laat maatstok en passer neerzinken)

WAT IK HEB NAGESTREEFD,

(legt er zijn verf en penselen in, nadat hij ze
 heeft gestreeld)

WAT IK GEMAAKT HEB,

(een gouden ketting)

WAT MIJ AAN EER TE BEURT VIEL,

(enkele boeken)

WAT MIJ GEKWELD HEEFT

(kust het lint)

WAT IK HEB LIEFGEHAD.

D O E K

Verkoopprijs 100 fr.
Verantw. uitg. A. Van Impe
Schouwburgstraat 3
9000 GENT